

Literatura

v čtverci

—

dějiny literatury

Obsah

(Ne)zbyt(eč)ná předmluva	3	Dekadence, naturalismus	49
Sumerská literatura	4	Impresionismus	50
Egyptská literatura	5	Ztracená generace	51
Indická literatura	5	Drsná detektivní škola	52
Čínská literatura	5	Ruský realismus	53
Perská literatura	5	Moderna	55
Arabská literatura	5	Ruský futurismus	56
Hebrejská literatura	5	Kubismus	57
Antika	7	Dadaismus	57
Řecká literatura	7	Surrealismus	57
Filosofie	10	Poválečná situace	58
Římská literatura	11	Legionářská literatura	58
Středověká kultura	13	Proletářská poezie	58
Staroslověnské písemnictví	13	Poetismus	60
Evropská hrdinská epika	15	Surrealismus	60
Středověká poezie	16	Poezie 20. st.	65
Česká veršovaná epika	17	Surrealismus	68
Vyvrcholení české gotické kultury	18	Expresionismus	68
Staročeské drama	18	Katolická próza	70
Renesance	20	Venkovská próza – ruralisté	71
Renesanční drama	22	Psychologická próza	77
Humanismus a renesance v Čechách	23	Literární tvorba období okupace	81
Baroko	26	Divadlo 2. pol. 20. st.	88
Klasicismus	28	Existencialismus	89
Libertinismus	31	Absurdní drama	90
Osvícenství	31	Poválečné americké drama	92
Preromantismus	33	České poválečné drama	93
Národní obrození	36	Historické drama	96
Romantismus v Čechách	39	Básnické drama	96
Filosofické směry ovlivňující literaturu (nejen) 20. st.	43	České absurdní drama	97
Česká moderna	44	Divadlo Jára Cimrmana	99
Anarchističtí buřiči	46	Americká próza	99
Symbolismus	48	Science Fiction	102
Expresionismus	49	Britská próza	103
		Univerzitní román	104

Francouzská próza	105	Nová (2.) vlna	113
Nový román	106	Česká poezie 2. pol. 20. st.	122
Postmoderna	107	Surrealismus	124
Neorealismus	107	Generace května (tzv. Květnáci)	124
Latinskoamerická literatura	108	Experimentální (konkrétní) poezie	125
Německá próza	108	Angloamerická poezie 2. pol. 20. st.	125
Sovětská próza	110	Francouzská poezie	126
Česká próza po II. sv. válce	111		

(Ne)zbyt(eč)ná předmluva

Varování: *Následující část článku sice nevyzrazuje zápletku nebo rozuzlení díla, ale obsahuje jen plky.*

(Kdo se chce učit, nechť laskavě přeskočí - my ostatní se učit nechceme.)

Tato předmluva, věřte nebo ne, vlastně není žádnou předmluvou. Zaprvé tu nemá co dělat – tohle není žádné dílo, které by zasluhovalo předmluvu. Zadruhé se i od předmluvy očekává jakýsi kulturní přínos – ten tu nehledejte. A konečně zatřetí: takovýto komentář nebyl plánován, a tak chronologicky jde spíše o doslov, neboť je psán v situaci, kdy tento dokument dosáhl magických 100 stran.

Právě tento počet stran a především rostoucí nutkání vyjádřit se k věcem tak nějak mimo, glosovat to, o čem se vyjadřuji, mne přivedl až sem – na začátek textu. Dosud jsem takové věci psal do textu, do závorek, ale postupem času mi přišlo hloupé vysvětlovat něco průběžně – už jen proto, že něco poznamenanám u Senecy, něco u Havla a přitom se třeba obojí vztahuje k celému dokumentu.

To je tedy další z důvodů, asi ten hlavní: osvětlit funkce některých použitých zkratk, stylů a formátování. Přiznávám, že tohle dělám tak trochu i pro sebe, neboť se obávám, že už za pár let zapomenu, jak jsem to tehdy vlastně myslel... Koneckonců i teď občas pátrám a říkám si, jak by se mi hodila nějaká ta kodifikace. Bohužel toto „dílo“ vznikalo spontánně a postupně bylo vylepšováno, a tak je vlastně zázrakem, nakolik je ještě konzistentní.

Přesto i teď, u 108. stránky se setkávám s některými problémy, které jdou obtížně vyřešit. Toto mi tak budiž omluvou; kdybych tušil, že napíši „knihu“, poradil bych se s někým zkušenějším.

Trochu méně zbytečná část – vysvětlivky

Datace

Když jsem zpětně dohledával data týkající se antiky, odklonil jsem se od obvyklého cca. Místo toho jsem použil celé přesné číslo, které bylo třeba jen průměrem udávaného období. To se samozřejmě netýká událostí pokrývajících celá staletí. Jednoduše se očekává užití vlastního rozumu – jestli se Homér narodil v

úterý nebo ve středu už asi nezjistíme. A taky nám to vůbec nemusí vadit...

Formátování

- **Tučný text**
 - **značí** něco velmi **podstatného** a **je užít jen zřídka**
- *Kurzíva*
 - označuje vlastní jméno, především děl, ale i dalších objektů
- Podtržený text, jiný text a Ještě jiný text
 - takto podtržený text znamená, že se v další úrovni (jakou je třeba tato) jedná jen o něm, a nikoli o dalších objektech výčtu
- Uvozovky
 - klasické použití – např. ve funkci „tzv.“
 - **nikdy tak nejsou označena díla**
 - často také citace autora nebo parafráze jeho názorů
- Barvy
 - šedě je to, co obvykle není kantory vyžadováno, tedy jakýsi bonus, který jsem si nejspíš z nějakého důvodu poznamenal hlavně pro sebe
 - téměř bíle jsou interní záležitosti, vůbec se jimi nezabývejte
 - modře jsou mé přibližlé poznámky, které jsem si asi nemohl odpustit

Tisk

Tento dokument je optimalizován tak, že lze vytisknout jeho 2 strany na jednu A4. I na obyčejné tiskárně je takto vše důležité k přečtení, tedy co se týče technologie – pak záleží, jak jste na tom se zrakem. Výsledek ale ani po vytištění 1:1 nevypadá špatně, takže pokud váháte, nechte to standardně.

Poděkování

Poděkovat za spoluúčast (ať již vědomou, nebo ne) při tvorbě tohoto dokumentu se sluší především Mgr. Martinu Mauerovi, jakožto mému profesorovi češtiny v septimě a oktávě *Klasického gymnázia Modřany*.

Konec části článku, která tu jako jediná nevyzrazuje zápletku nebo rozuzlení žádného díla.

Sumerská literatura

- Centrem lidské civilizace Mezopotámie (dnešní Irák)
- Sumerové vyvíjejí obrázkové písmo, z něhož později vzniká klínové
- *Epos o Gilgamešovi*
 - ca 1700 př. n. l.
 - vůbec **nejstarší** dodnes dochovaná literární památka
 - *Gilgameš, král města Uruku, se snaží nalézt rostlinu, jež by mu zajistila nesmrtelnost. Když ji po dlouhém snažení nalezne a pak opět ztratí, uvědomí si při pohledu na hradby svého města, že se může stát nesmrtelným alespoň díky svým skutkům.*

Egyptská literatura

- Egypt druhým nejstarším centrem lidské civilizace, hned po Mezopotámii
- Egyptština psána obrázkovým písmem (hieroglyfy), na papyrus nebo přímo na hrobky, resp. stěny chrámů či pyramid
- *Povídka o Sinuhetovi*
 - Spíše fiktivní autobiografická povídka o vysokém egyptském úředníkovi.

Indická literatura

Čínská literatura

Perská literatura

Arabská literatura

Hebrejská literatura

Bible

- 39 knih ve starém zákoně, 27 v novém

- velké množství žánrů
 - mýty, genealogie (rodokmeny), žalmy, chvalozpěvy, legendy, proroctví, evangelia, apokalypsa

Starý zákon

- Složen mimo jiné z pěti knih Mojžíšových (tzv. pentateuch)
 - *Genesis*
 - *Exodus*
 - *Leviticus*
 - *Numeri*
 - *Deuteronomium*

Překlady

- *Septuaginta*
 - z lat. – sedmdesát; často pouze LXX nebo řecké O'
 - vůbec nejstarší zachovalý překlad (do řečtiny) Starého zákona, který vznikl v Alexandrii přibližně od 3. do 1. století př. n. l.
- *Vulgáta*
 - 4.-5. st. n.l.
 - překlad od Sv. Jeronýma do běžné latiny, které každý rozuměl
- *Překlad Cyrila a Metoděje*

Nový zákon

- 1. - 2. st.
- Napsán řecky

Evangelia

- Matouš, Marek, Lukáš, Jan
- první 3 synoptická
- Markovo je nejkratší a nejstarší
 - Lukáš a Matouš ho zřejmě četli
- Janovo se blíže zaměřuje na historické souvislosti

Skutky apoštolů

- sepsané Pavlem, Jakubem, Petrem, Judou a Janem

- Epištola = listy, dopisy
- uzavřen *Zjevením sv. Jana* – tzv. „Janova apokalypsa“
 - motiv posledního soudu, zničení lidstva
 - šelma označuje hříšné 666
 - různé výklady

Antika

- vznik práva, divadla, demokracie
- drama, lit. žánry,

Řecká literatura

Mykénské období

(tohle je asi nějak mimo)

- (16.–12. st. př. n. l.)
- První řecká civilizace – Mykénská
- žádná dochovaná díla
- bůh Apollón a 9 múz – každá na starost jeden druh umění – např. Thálie
- polyteismus
- ideál mládí, krásy, tvořivosti
- osud je to, co určuje vše a nad vším vládne
- Městské státy
- ústní lidová slovesnost

Archaické období

- 9.–6. st. př. n. l.

Homér (-8. st.)

- eposy *Ilías* a *Odysea*
 - Nejstarší doklad řeckého básnictví
 - daktylský hexametr
 - *Ilías* hovoří o Trójské válce, *Odysea* o návratu krále Odysea do rodné země a ke své dívce

Penelope, která mu zůstala po celé desetiletí věrna.

- Penelope jako symbol věrnosti
- epiteta, přirovnání, patriarchální společnost

Hésiodos (-7. st.)

- *Práce a dni*
 - didaktická poezie
 - zemědělství, práce na polnostech
 - úcta k tradicím

Ezop (-6. st.)

- pův. otrok
- bajky
- zesměšnění lidských slabostí, mocných

rozvoj lyriky

- návaznost na ústní lid. Slovesnost
- sólová / chórická

Sapfó (620–590)

- ostrov Lesbos
- jedna z nejstarších básnických škol - *Dům múz*, jen pro dívky
- *Modlitba Afrodité*

Anakreón (-6. st.)

- Oslava Dionýsa
- oslava vína, žen → poezie těchto motivů později označována jako „Anakreontská poezie“

Pindaros (522–446)

- sborová lyrika
- básně vládcům a aristokratům, hlavně na objednávku

Thalés, Pythagoras (co tohle jako je?)

Attické období

- 5.–4. př. n. l.
- spol. život v Thébách
- vznik attického dramatu
- tragédie, komedie (komos – veselý, bujarý)

Drama

- jednota místa, času, děje (Aristotelés)
- témata z mytologie
- fatalismus – osud
- Katarze – očista utrpením

Aischylos (525–455)

- přichází s druhým hercem
- *Oresteia*
- *Spoutaný Prometheus*

Sofoklés (496–406)

- *Král Oidipus*
 - Oidipův komplex
- *Antigona*

Eurípides (480–406)

- novátor
- ženská psychika
- Deus ex machina
 - „Bůh ze stroje“
 - nečekaný zásah, zvrat v ději zásahem vyšší moci
- *Trojanky*
- *Médea*
 - hl. postava Médea miluje Jásona
 - pocity ženy

Aristofanés (448–385)

- Komédie
- ve sporu s Euripidem
- poukazuje na hrabivost
- *Jezdci, Žáby, Ptáci*

Herodotos (484–425)

- „Otec dějepisu“

Thukydides (457–399)

- historik, vědecký přístup

Démostenés (384–322)

- řečník
- ostré kritické řeči – filipika (od Filipa Makedonského)

Poznámka
Téměř všechny dosud
uváděné datace jsou
samozřejmě jen orientační
(ač to není zdůrazněno a
mohou se jevit jako přesné).

Filosofie

Sókratés (469–399)

- nedochované spisy
- jeho žákem Aristotelés, jeho zase Platón
- filosofické spisy *Organon*, *Etika Nikomachova*

Helénistické období

- -4.-1. st.
- Synkretismus
 - propojování kultur
- vznik tzv. Nové komedie – neřeší již politiku, ale běžné problémy
- psychologie

Menandros (342–291)

- *Škarohlíd*
- Bukolická poezie
 - oslava pastýřství, zemědělství

Idyla

- Zakladatelem Theokritos

Stoická filosofie

Epikurejská

Římské období (v Řecku)

- 1. - 6. st. n. l.
- do řecké kultury proniká ta římská
- rozvoj historie, satiry

Římská literatura

- Lukianos
- vojenství
- ovlivněna Etruskou

Období staré (archaické) (-3. – -1. st.)

- Ústně lidová slovesnost

Titus Maccius Plautus (-251 – -184)

- komedie, řecké vzory
- rodinné historky, intriky
- typizace postav
- *Komedie o hrnci, Vychloubačný voják*

Publius Terentius Afer (-190 – -159)

- uhlazenější jazyk
- psychologie postav
- *Dívka z Andru.*

Klasické období (zlatý věk)(-1. – 1. st.)

- resp. 1. st. př. n. l. – 14 př. n. l. (?)

Marcus Tullius Cicero (-106 – -43)

- Filosof, politik, epistolograf
- řeči *Proti Catilionovi*, *Řečník*

Gaius Julius Caesar (-100 – -44)

- *Zápisky o válce Galské*
 - mapuje zvyky keltů

Gaius Valerius Catullus (-84 – -54)

- časté téma lásky
 - „Nenávidím a miluji“

Publius Vergilius Maro (-70 – -19)

- *Bukolika* (Zpěvy pastýřské a zpěvy rolnické)
- tzv. *Eklogy* – *idoly*
- *Hésiodem*
- *Aeneis*
 - návaznost na Homérovu Odysseu

Publius Ovidius Naso (-43 – 17)

- *Proměny*, *Umění milovat*
 - rady mladým mužům a dívkám, jak se dvořit
 - verše

Quintus Horatius Flaccus (-65 – -8)

- *Ódy*
- satirik, básník

Postklasické období (stříbrný věk)

- 14-5. st. n. l.
- Úpadek římské kultury
- literatura omezována
- ztráta ideálů

Lucius Annaeus Seneca (-4 – 65)

- stoická filosofie
- mnoho přísloví
- vychovatel Nerona

Publius Cornelius Tacitus (55–120)

- Historická tvorba
- *Dějiny*

Gaius Petronius (27–66)

- Velmi oblíbený
- označován jako „Arbiter Elegantiarum“ - hodnotitel vkusu
- *Satirikon*
 - satirické zobrazení společnosti, zesměšnění hlouposti, rozmařilosti

Marcus Aurelius Antonius Augustus (121–180)

- *Hovory k sobě*

Středověká kultura

- Příchod křesťanství
- svět se dělí na Byzanc a Řím
- trojí lid – rozdělení Boží vůlí
 - Tu ora, tu rege, tu labora (Ty vládni, ty se modli, ty pracuj)
- ideálem světec a poustevník
- duchovní písně, legendy, náboženská dramata
 - Mysteria
 - Myracula
 - Sotia (světské)

Staroslověnské písemnictví

- 863 příchodem Cyrila (Konstantin) a Metoděje, Michalem III. , měli dokončit pokřesťanství
 - přinesli hlaholici, z té vznikla na území Bulharska cyrilice → azbuka

- přeložili Nový zákon
- střet mezi latinskou a slovanskou liturgií
 - slovanská později kacířstvím
- *Proglas*
 - veršovaná předmluva k evangeliu
- *Život Konstantinův*
 - typické disputace, polemiky - islám, židovství
- *Život Metodějův*
 - zřejmě sepsán některým z jeho žáků
 - poměrně strážlivé
 - doplňují se s *Životem Konstantinovým*
- *První staroslověnská legenda o sv. Václavu*
- *Staroslověnská legenda o sv. Ludmile*
- kult světce
-
- *Kristiánova legenda*
 - též *Život a umučení svatého Václava a jeho babičky svaté Ludmily, Vita et passio sancti Vencaslai et sanctae Ludmilae aviae eius*
 - líčí život Václava a Ludmily
 - autorem nějaký Kristián
 - psána latinsky
- *Nekrologia*
 - úmrtní listy s rozvojem kronikářství
- vznik legend, análů
- *Hospodine pomiluj ny*
 - 1. pol. 10. st.
 - Křeš – zkomolenina Kyrie Eleison
- *Svatý Václave, vévodo české země*
 - první česky psaná píseň
- Hagiografie

- svatý; psát
- Homileta
 - homilie – kázání

Kosmas (1045–1125)

- Skutečná postava, kanovník svatovítské kapituly
- *Chronica Böemorum*
 - psána latinsky
 - není faktograficky správně
 - reminiscence antických dob
 - záměrem podat výklad dějin Přemyslovcům

Petr Žitavský (1270–1339)

- *Zbraslavská kronika*

Evropská hrdinská epika

- ca 11.–13. st.
- Všude ve světě již národní jazyk, jen u nás stále latina
- ideál nejen světce, ale i rytíře
 - věrnost pánu, víra, úcta k ženě, ochrana sirotků a vdov, statečnost
- Chanson de geste
 - „Písně o činech“
 - rytířské eposy, nepřiliš věrné historickým faktům, přejímáno z jiných zemí
- *Píseň o Rolandovi*
 - 11. st.
 - rytíř družiny Karla Velikého

Píseň o Cidovi

- polovina 12. st., Španělsko
- Obdoba *Písně o Rolandovi*, Cid proti Maurům

Tristan a Isolda

- ze Skotska, přes Francii, Německo až k nám

Píseň o Nibelunzích

- Siegfried a Griemhilda
- Německo

*Byliny**Slovo o pluku Igorově*

- ruský hrdina Igor Svjatoslavič bojuje proti kočovnému kmenu

Beowulf

- Anglie, děj zasazen do Švédska, Dánska
- statečný Beowulf porazí Grendela

Qualter Castellionský

- 12. FRA

Ulrich von Etzenbach (ca 1250–1300)

- *Alexandreis* (též *Alexandreida*)
 - hlavním záměrem byla oslava českého krále Přemysla Otakara II. a zdůraznění jeho moci a slávy

Středověká poezie

- dvorská milostná poezie
- rytíř nedobývá území, ale srdce ženy
- většinou nedojde k naplnění lásky
- nejprve na jihu Francie
- Trubadúři – básníci z povolání, zchudlí rytíři
 - doprovázel je žakér s hudebním nástrojem
- v Německu Minnesängeři

- milostné Cancony
- Pastorely
- Alba - „svítáníčka“

Česká veršovaná epika

- *Alexandreis/da*
 - 13. st. přes FR, DE
 - psána česky
 - hl. hrdinou Alexandr Veliký, alegorie na Přemysla Otakara
 - autorem zřejmě nějaký rytíř
 - vlastenecký nádech
 - gnómické trojverší

Zlé kolo najviece skřípá,

malý had najviece sípá

a chlap najviece chlípá.

- *Dalimilova kronika*
 - psána česky
 - 13. - 14. st.
 - „Vše české skutky v jedno svázati“
 - od Praotce Čecha do roku 1311
 - národní nádech
 - protiněmecká
 - varuje krále Jana
 - politický spis
 - epická báseň, ve verších
 - opírá se o Kosmovu kroniku
 - požadavky šlechtické třídy
 - sdružený rým, bezrozměrný verš (nemá stejný počet přízvuků, stejnou délku)
 - neznámý autor

Vyvrcholení české gotické kultury

- Doba Karla IV.
- Rozvoj malířství, sochařství
- především legendy
 - i zázraky, mučednické výjevy
 - Jidáš, Pilát, Prokop, sv. Kateřina
 - veršované i prozaické
 - vzdělat i pobavit
 - vyumělkované,
- *Legenda o sv. Kateřině*
 - 14. st.
 - Vzdělanou a krásnou Kateřinu Alexandrijskou chce císař Maxencius za ženu,
 - 8slabičný verš
- *Legenda o sv. Prokopu*
 - přebásnění lat. Legendy
 - Prokop je stranící se poustevník, setkává se s knězem a zakládají klášter.
 - Protiněmecká
- Pasionál

Staročeské drama

- 12. st,
- *Mastičkář*
 - parodie, komedie
 - nebiblická scéna – 3 Marie jdou pomazat Krista po jeho smrti, nakoupí masti u podvodníka.
- *Hry tří Marií*
- *Hra veselé Magdalény*
 - humorná i vážná tematika
- Jokulátoři
 - studenti, herci, kejklíři

- disputace – např. spor duše s tělem
- *Podkoní a žák* se prou, kdo se má lépe

Žákovská poezie

- nebo-li vagantská
- popěvky, písně, satiry
- legrace z vyšších vrstev, církve
- výsměch i vlastní bídě
- *Píseň veselé chudiny*
- Makarónské verše
 - dvojjazyčná
 - např. čeština a latina

Rozvoj naukové literatury

- *Klaretovy slovníky*
 - vl. jménem Bartoloměj z Chlumce
- *Vita Caroli*
 - Život Karlův
 - vl. životopis Karla IV:
 - pův. Latinsky, pak přeložena do češtiny
- *Tkadleček*
 - 15.st.
 - Forma sporu mezi milencem a Neštěstím
- *Ackermann aus Böhmen*
 - Jan ze Žatce
 - návaznost na Tkadlečka
 - forma sporu

Žánry

- svítáníčka
 - Forma sporu mezi Milencem a Neštěstím

Renaissance

Sonet

- neboli znělka
- 14 veršů
- obvykle 4-4-3-3, alžbětínský 4-4-4-2

Esej

- Michel de Montaigne
- Villonská balada

Novela, Komedie

žoldák, zámořské objevy

Leonardo da Vinci

Michelangelo Buonarroti

- renaissance je označení architektury, humanismus myšlenkový proud

ad fontes – k pramenům

- čtení antických děl v originále, návrat k latině

Dante Alighieri (1265–1321)

- Velmi vzdělaný, účastnil se politického života
- snaha sjednotit Itálii
- Beatrice
- *Božská komedie*
 - rozsáhlý epos
 - 3 části – Peklo, Očistec, Ráj
 - básníka pronásledují pýcha, smyslnost a lakomství
 - Peklem ho provází Vergilius, rájem Beatrice
 - propracovaná symbolika
 - vliv na J. A. Komenského
 - zobrazení problémů tehdejšího světa
 - středověký dualismus – duše & tělo
 - Později inspiroval Kollárovu *Slávy dceru*

Francesco Petrarca (1304–1374)

- Snaha sjednotit Itálii, byl vypovězen
- dívka Laura
- *Canzoniere*
 - zpěvník
 - sonety

Giovanni Boccaccio (1313–1375)

- *Dekameron*
 - deset novel (deka)
 - rámcová kompozice morové epidemie
 - 7 žen a 3 muži si v ústraní vypráví příběhy ze života, i s erotickým podtextem
- rozšířená novela a povídka
- méně rytířů, více měšťanů

Geoffrey Chaucer (1340?–1400)

- Angličan z kupecké rodiny, diplomat
- znal Danta, Petrarca, Boccaccia a jejich díla
- *Povídky canterburské*

Marco Polo (1254–1324)

- *Million*
 - věrohodný

John Mandeville (1300–1372)

- *Cestopis tzv. (takzvaného) Mandevilla*
 - smyšlený

Niccolò Machiavelli (1469–1527)

- *Vladař*

Renesanční drama

William Shakespeare (1564–1616)

- Narozen ve Stratford upon Avon
- hrál v divadelních společnostech
- ca 37 her
- čerpání z kronik, životopisů, starých fr. a it. povídek
- úžasná představivost, vystižení citů, nadčasovost
- běžné problémy i filosofie
- člověk sám strůjcem svého osudu
- prolínání tragičnosti a komiky – prý tak, jako v životě

1. období

- komedie a historické hry *Komedie plná*, *Zkrocení zlé ženy*, *Sen noci svatojánské*, *Kupec benátský*
- *Richard III.*, *Jindřich IV.*, *Romeo a Julie*

2. období

- pesimismus, životní zklamání
- *Macbeth*, *Othello*, *Král Lear*, *Hamlet*
- *Veselé paničky windsorské*, *Večer tříkrálový*, *Konec vše napraví*

3. období

- smířlivější nádech, ne tak pesimistické
- *Bouře*, *Zimní pohádka*
- také 153 sonetů
 - milostná poezie

Lope De Vega (1562–1635)

- asi 2000 her
- čerpal ze svých bohatých zkušeností
- zakladatel dramatu „Pláště a kordu“
- typizace postav
- *Král je nejlepší soudce*, *Fuente Ovejuna* (*Ovčí pramen*)

Tirso De Molina (1584–1648)

- Poprvé postava Dona Juana

Humanismus a renesance v Čechách

- 2. pol. 15. st., až do 1620
- soupeření mezi šlechtou a městy
- spory šlechty, měst (husité) s Habsburskou dynastií (katolíci)
- společenská, náboženská problematika v literatuře
- společenská a vzdělávací funkce literatury
- renesance v Čechách zbrzděna humanismem
- Latina, užívaná katolíky a vzdělanci a čeština, používaná měšťany a utrakvisty
- do popředí se dostává měšťan, který je i zároveň čtenář a spisovatelem
- rozvoj řečnictví, právnictví
- knihtisk – první české tištěné dílo – *Trojanská kronika*

Raný humanismus

- 1470–1520

Jan Mladší z Rabštejna (1437–1473)

- lat. Humanismus
- *Dialogus*
 - lat.
 - forma lit. dopisu
 - dialog 3 lidí, bavících se o společnosti

Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic (1461–1510)

- Katolík, představitel vysokého duchovenstva
- prosazoval vytříbenou latinu, vycházel z tehdy oblíbených antických vzorů, čeština podle něj barbarská
- *Satira k sv. Václavu*

Viktorín Kornel ze Všehrd (1460–1520)

- orientace na češtinu, také překladatel

- šlechtic, učil na univerzitě
- *O práviech, súdiech i odskách země české knihy devatery*

Řehoř Hrubý z Jelení (1460–1514)

- Především překladatel
- přeložil dílo *Chvála bláznovství* Erasma Rotterdamského
- *Napomenutí pražanů*

Hynek z Poděbrad (1452–1492)

- syn Jiřího z Poděbrad
- přeložil všech 10 dílů Dekameronu
- *Májový sen*
 - také erotické téma, což bylo v Čechách té doby výjimečné
- *Frantovy práva*
 - utahuje si ze svatých

Zobecněný humanismus

- 1520–1570
- pronikání do širší veřejnosti
- Latina a čeština jsou si rovnocenné

Jan Dubravius (1486–1553)

- *Rada zvířat*
 - v lat. - Theriobulia
 - věnováno Ludvíku Jagellonskému
 - zvířata radí panovníkovi, jak vládnout

Mikuláš Konáček z Hodiškova (1480–1546)

- česky psaná díla, překladatel z latiny (antika), němčiny
- překlad děl *Bidpajovy bajky*, *Judith*

Václav Hájek z Libočan (1495?–1553)

- *Kronika česká*
 - oblíbená až do národního obrození, kdy se prokázalo, že je faktograficky nesprávná

Tadeáš Hájek z Hájku (1525–1600)

- Básně i vědecké rozpravy
- *Herbář, jinak bylinář*

Oldřich Prefát z Vlkanova (1523–1565)

- cestopisec
- *Cesta z Prahy do Benátek, odtud po moři až do Palestiny*

Jan Blahoslav (1523–1571)

- Člen jednoty bratrské
- zabýval se literaturou, hudbou, řečnictvím, filologií
- *Musica*
 - česky psaná teorie hudby
- *Šamotulský kancionál*
 - upravené existující, i zcela nové písně
- *Filipika proti Misomusům*
 - misomus – nepřátelé můz a vyššího vzdělávání
- překlad nového zákona – Nový zákon, vnově do češtiny přeložený
 - později vložen do *Bible kralické*
 - kvůli rozšíření bible přinesl i jakési ustálení pravopisu
- *Gramatika česká*

Popularizovaný humanismus

- 1570–1620
- největší rozmach česky psané literatury, čeština nejvíce rozšířena

Daniel Adam z Veveslavína (1546–1599)

- vystudoval pražskou univerzitu, vzal si Melantrichovu dceru
- překladatel, snaha povznést úroveň českých čtenářů – vytříbený styl
- spolu s Biblí kralickou se zasloužil o ustálení jazyka
- když zemřel, 40 autorů napsalo *Žalozpěv na smrt Daniela Adama z Veveslavína*
- ještě v prvních fázích národního obrození považováno za vzor češtiny – tzv. Veveslavínská čeština

- *Kalendář historických*
 - kalendář, na každý den několik historických událostí
- Čtyřjazyčný slovník

Jan Campanus Vodňanský (1572–1622)

- latinsky
- *Bretislaus*
 - vl. hra – příběh Břetislava a Jitky

Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic (1564–1621)

- Cestopisec
- *Putování aneb cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země žúdské a dále do Egypta*

Václav Budovec z Budova (1551–1621)

- *Antialkorán*
 - polemika s náboženstvím, islámem
 - konfrontace křesťanství s islámem, všímá si vlivů na hospodářství

Karel starší ze Žerotína (1564–1636)

- Nesouhlasil s odbojem, psal si s tehdejšími VIP
- *Apologia*
 - řečnická próza
 - zklamání z politické praxe, ze společnosti. Politikům jde jen o sebe.

Baroko

- Návrat od rytíře k světcí
- kontrasty
- hyperbolizace negativních jevů

Jan od Kříže (1542–1591)

- Římskokatolický kněz
- vrchol španělské křesťanské mystiky

Terezie z Ávily (1515–1582)

- Teresa de Cepeda y Ahumada, též Terezie od Ježíše
- *Cesta k dokonalosti, Hrad v nitru*
 - lidská duše je jako hrad se sedmi komorami, kterými je k nalezení sebe i Boha nutno projít
- Podle legendy Terezie, planoucí velkou láskou k Dítěti Ježíši, získala od jistého mnicha sošku Jezulátka; mnichovi se Ježíšek zázračně ukázal a on na základě jeho podoby sošku vymodeloval. Tuto sošku pak měla Terezie darovat své přítelkyni, jejíž dcera se chystala na cestu do Prahy. Soška, známá jako Pražské Jezulátko, je nyní vystavena v chrámu Panny Marie Vítězné na Malé Straně v Praze.

Bedřich Bridel (1619–1680)

- *Co Bůh? Člověk?*
 - kontrast Boha a člověka

Exulantská literatura

- Pavel Skála ze Zhoře, Pavel Stránský (ze Stránky u Zap)
- lidová/pololidová/oficiální

Jan Amos Komenský (1592–1670)

- * v Nivnici
- pocházel z evangelické rodiny
- při studiu v Německu se rozhodl změnit systém školství
- pozván do Anglie, aby tam vybudoval akademii věd
- *Listové do nebe, Kšaft umírající matky Jednoty bratrské*
- *Labyrint světa a ráj srdce*
 - alegorické dílo
 - Poutník touží objevovat nové věci, zkoumat svět. Proto putuje a všeho si všímá, doprovázejí ho Všudybud a Mámení. Od těch dostane poutník brýle, skrz něž je vše ideální. On však kouká bokem a všímá si, že světu vládne marnost.
 - Renesanční (vl. názor, cestopisné) a humanistické
 - barokní: hyperbolizace negativních jevů, blouznící lidství, hloupost vs. Božská dokonalost; člověk se nakonec uzavře v sobě

Pedagogická díla

- Především lat.

- Náboženská, výchovná
- touha po vědě, stejné vzdělání pro ženy a muže
- člověk by se měl vzdělávat, pokud je mravný, ctnostný. Ostatní si to nezaslouží.
- jeho školský systém inspiroval i Jezuity
- *Didactica magna*
 - vytvořeno pro učitele
 - systematické postupy
 - citace Bible
- *Informatorium školy mateřské*
- *Janua lingearum raserata (Brána jazyků otevřena)*
 - encyklopedie
- *Schola ludus (Škola hrou)*
 - ve smyslu divadelní hry (!)
-
-
- *Orbis pictus*
 - svět v obraze

Klasicismus

- střídmost, rozum, kázeň, vyrovnanost
- požadavky jedince ustupují národu, většině
- měřítkem všemu je pravda
- veřejný život, odklon od intimností
- jasně daná pravidla, vycházející antiky, Aristotela
- literatura
 - vysoká
 - tragédie, óda, epos
 - hrdinové vyšších vrstev
 - nadčasová, historická témata
 - hrdina i děj může vycházet z antiky

- psáno tzv. alexandrinem (verš má 12-13 slabik)
- nízká
 - komedie, bajky, písně, romány
 - obyčejný život
- rozvoj didaktické básně, eseje, úvahy,
- schvaluje soudobý spol. řád
- menantrovské komedie čerpající z Plauta, Terentia – běžný život
- typizace postav

Francie

- absolutistická Francie 17. století
- návaznost na antiku – antická žánry a témata
- především ve vyspělé Francii
- francouzština oblíbená & moderní
- souvislost s Racionalismem Reného Descartesa
- „Všeho lze dosáhnout vlastním rozumem“
- střídmost, rozum, kázeň, vyrovnanost

Pierre Corneille (1606–1684)

- *Cid*
 - Rodrigo miluje Chiménu, jejíž otec urazil jeho otce, pročež ho Rodrigo zabije. Chiména stojí uprostřed sporu, Rodriga miluje, ale žádá trest.
 - Nerespektuje pravidla 3 jednot, za což je Corneille obecně kritizován

Jean Racine (1639–1699)

- antické náměty
- *Faidra*
 - Střet citů
 - Matka se zamiluje do svého syna, jenž se jejím citům brání a odmítá ji. Když to zví jeho otec a její muž, oba je zabije.
 - Čerpá z Euripidovi tragédie, prokreslená ženská psychika

Komedie

Molière (1622–1673)

- vl. jménem Jean Baptiste-Poquelin
- režisér a herec
- četné konflikty s církví, šlechtou, neboť si všímal mravní problematiky, kritizoval náboženské pokrytectví, lakotu, postavení žen ve společnosti...
- typizace postav – nadčasovost, obecnost
- úlisný, přetvařující se svatoušek
- získává si srdce Oregona, aby si získal jeho dceru
- *Lakomec*
 - Harpagon (škudlil, lakomec) má 2 děti – syna Cleanta a dceru Elišku
 - inspirováno Plautovou *Komedíí o hrnci*
- *Zdravý nemocný*

Carlo Goldoni (1707–1739)

- kritika měšťanstva
- *Poprask na laguně*
 - rybářské prostředí
 - žárlivá dvojice
- *Sluha dvou pánů*

rozvoj dramatu, důraz na rozum, ne na srdce či city

Jean de La Fontaine (1621–1695)

- básně
- Bajky, komponovány spíše jako malá dramata, s výraznou alegoričností.

Commedia dell'arte

- Především pro lidové publikum
- děj jen nastíněn, herci improvizují
- ustálené typy postav – Pantalone, Colombina, Arlecchino

Libertinismus

- volnost názorů i mravů

- kritika moci, církve
- Láska je pojmána jako hra

Markýz de Sade (1740–1814)

- Sade → sadismus
- celkem 28 let za mřížemi
- opovrhoval autory
- *Justina aneb utrpení ctnosti*
- *120 dní sodomy*

Choderlos de Laclos (1741–1803)

- *Nebezpečné známosti*
 - dopisová forma – ca 175 dopisů
 - vikomt de Valmont, hraběnka de Merteuil
 - inspirace pro film

Osvícenství

- Anglie 18. st., později se šíří do Francie
- Vychází vstříc především měšťanským vrstvám
- důraz na rozum, víra v neustálý vývoj člověka a jeho svobodu
- ideály humanity → protiabsolutistické, protikonzervativní, proticírkevní
- politika, publicistika,
- rozvoj přír. věd, průmyslu, zakládání muzeí, láska k vědě

Jean d'Alembert, Denis Diderot, Voltaire, Rousseau

- spolupráce na encyklopedii, jejímž cílem byl shrnout veškeré lidské poznání

Francis Bacon

John Locke

Charles Louis de Montesquieu (1683–1775)

- vysoký úředník
- *Perské listy*
 - marnivost a povrchnost fr. společnosti

- líčeno očima perské společnosti

Denis Diderot (1713–1784)

- encyklopedista, filosof, studoval na kněze
- *Jeptiška*
 - útok na církevní hodnostáře
 - dopisy, které psal Diderot svému příteli se staly zdrojem

Voltaire

- kritik vystupující proti fr. despotismu, lidské zaostalosti, hlouposti
- prosazoval rovnost všech lidí
- *Candide, neboli Optimismus*
 - pikareskní román (šibal, prostáček)
 - nezkažený naivní mladík vyštván z zámku, po cestě naráží na různé vtipné útrapy.
 - cestopisný nádech, rámcová kompozice
 - Kritika Leibnizova „Tento svět je tím nejlepším“,
 - zlo je možné překonat bohuľibou prací (?)

Daniel Defoe (1660–1731)

- Angličan
- vznik dobrodružného románu
- žurnalista, spisovatel, politický myslitel, jeden čas britský špión
- *Život a zvláštní podivná dobrodružství Robinsona Crusoa, námořníka z Yorku.*
 - R. C. řeší filosofické úvahy, vztah člověka a přírody.

Henry Fielding (1707–1754)

- „Romány silnice a hospody“ - nižší prostředí, tuláci...
- kritika společnosti
- *Tom Jones*
 - nalezenec podstrčen do rodiny z vyšší vrstvy

Jonathan Swift (1667–1745)

- *Gulliverovy cesty*
 - alegorický, utopický, satirický, fantastický román

- fiktivní cestopis kpt. Lemuela Gullivera, jenž putuje čtyřmi královstvími. V první se setkává s liliputy, ve druhé s obry, třetí je létající ostrov Laputa, který je přetechnizovaný a tamní lidi zajímá jen teorie, nikoli praxe. V poslední žijí bytosti podobné koním – Hvajninimové – vzor fungující společnosti.

Thomas Moore, Thomas Campanello – utopie

Preromantismus

- 18. st.
- Začíná v Anglii
- Reakce na vypjatý klasicismus, který dle romantiků člověka svazuje normami, chybí bezprostřednost
- jakýsi opak klasicismu, vypjatá emocionalita, soustředění na nitro, city člověka
- odpor k chladnému „rozumářství“
- umění je prostředkem k proměně světa
- útěk do minulosti, často děj ze středověku, z exotických krajů s panenskou přírodou bez civilizačních prvků
- snaha o vznešenost, duchovnost nejen v křesťanském smyslu
- návrat balad, románů, povídek
- zájem o starší literaturu, lidovou poezii

Anglie

Samuel Richardson (1689–1761)

- *Pamela, aneb odměněná ctnost, Clarissa, aneb příběh mladé dámy*
 - romány v dopisech

Laurence Sterne (1713–1768)

- *Život a názory blahorodého Tristrama Shandyho*
 - dialogy 2 lidí
 - experimentální román – pisatel se snaží dostat do kontaktu se čtenářem; různé druhy písma, odbočky k asociacím
 - předchůdce moderní prózy – Joyce, Proust

Francie

François René de Chateaubriand (1768–1848)

- Únik ze společnosti, zasazování děje do středověku, exotiky
- *Atala*
 - Indián Šakta se zamiluje do mladé křesťanky Ataly, jejíž matka ji však chce vidět v klášteře. Atala proto vypije jed a Šakta z toho následně obviňuje křesťanství, víru.
 - postavy jsou stejně jako příroda neposkvrněné

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778)

- Ovlivnil evropskou literaturu
- do 30 let neměl zaměstnání, samouk
- „Soukromé vlastnictví je příčinou nesváru a neshod mezi lidmi“ ; „Lidská povaha z podstaty není špatná, kazí ji civilizace“
 - → návrat k přírodě, přirozenosti
- *Emil čili O výchově*
- *Nová Heloisa*
 - ještě preromantické(=sentimentální)
 - učitel&dívka z chudé rodiny
 - román v dopise
 - vypjaté reakce
 - Rousseauův typický kontrast civilizace&příroda
- *Vyznání*
 - vydáno posmrtně
 - vyznání prohřešků z mládí

Antoine François Prévost (1697–1763)

- příběhy rytíře Des Grieux
- *Histoire du chevalier des Grieux et de Manon Lescaut (Příběhy rytíře des Grieux a **Manon Lescaut**)*
 - toto dílo inspirovalo i [Vítězslava Nezvala](#)

Německo

- hnutí Sturm und drang (Bouře a vzdor)
 - podle hry Maxmilian Klinger
 - tvořivá svoboda člověka, odmítání předsudků&konvencí; řídí se vlastním srdcem

Johann Gottfried Herder (1744–1803)

- Jeden z teoretiků Sturm und drang
- *Myšlenky k filosofii dějin lidstva*
 - idea pokojného soužití všech národů
 - budoucnost bude patřit slovanům – oblíbenec za národního obrození

Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781)

- zakladatel německého měšťáckého dramatu
- satira, ironie
- *Mína z Barnhelmu*
 - láska mezi saskou dívkou Mínou a pruským

Johann Wolfgang Goethe (1749–1832)

- Dramatik, politik, přírodovědec
- obdivovatel Shakespearův
- „Literatura je příležitostí vyjádřit se“
- *Utrpení mladého Werthera*
 - Vzdělaný mladý muž se zamiluje do zasnoubené dívky.
 - Wörterovy dopisy a deníkové záznamy
 - venkovské prostředí
 - Ona nemůže opéťovat jeho city, on se proto zastřelí zbraní jejího nadcházejícího.
- *Faust*
 - Faust se dostane do sporu s Bohem

Národní obrození

- 1781 zrušeno nevolnictví
- přesun do měst
- zrušen jezuitský řád

- sílící vliv germanizace – čeština jen na venkově, s přesunem do měst se dostává i tam
- vzorem čeština Daniela Adama z Veleslavína

1. fáze – obranná

- *Soukromá společnost nauk*
 - společenská elita
- především snaha zachránit češtinu
- oblíbena *Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště českého*

Gelasius Dobner (1719–1790)

- U zrodu kritického dějepisectví
- snaha se nezaujatě dívat na české dějiny

Josef Dobrovský (1753–1829)

- Zabýval se filologií (studiem jazyků), slavistikou, historickou kritikou, prozódíí (naukou o výstavbě verše)
- velmi kritický, snaha důsledně ověřovat fakta
- psal latinsky a německy
- *Základy starého nářečí slovanského jazyka*
 - napsáno latinsky
 - porovnání všech slovanských jazyků
- *Zevrubná mluvnice jazyka českého*
 - napsáno v němčině
- časopisy *Slavín*, *Slovanka*

František Martin Pelcl (1734–1801)

- Začíná psát česky
- První profesor češtiny na Pražské univerzitě
- *Nová kronika česká*

Publicistika

Václav Matěj Kramerius (1753–1808)

- *C. k. pražské poštovské noviny*, později jen *Pražské noviny*
- založil vydavatelství *Česká expedice*, kde vycházely starší díla
- v 80. letech 18. st. Rozvoj českého dramatu
- první „českou“ hrou *Kníže Honzík*, přeložena z němčiny
- vlastenecké divadlo *Bouda*, divadlo U Hybernů

Václav Thám (1765–1816)

- Novinář, režisér
- frašky, komedie, historické hry
- *Břetislav a Jitka*
- *Masné krámy*, *Pražští sládci*
 - prokládáno zpěvem a verši

Antonín Jaroslav Puchmajer (1769–1820)

- Anakreónská poezie (oslava bujarého veselí)
- překlad bajek, např. Fontaine

Šebestián Hněvkovský (1770–1847)

- sentimentální, burleskní balada
- *Děvín*
 - parodie na *Dívčí válku*

2. fáze

- počátek 19. st. - 20., 30. léta
- sílící národno-obranné hnutí
- přechod od územního k jazykovému vlastenectví
- snaha vyrovnat se evropské literatuře, stále častější překlady cizích děl
- myšlenka vszeslovaanskee vzaajemnosti – tzv. panslavismus
 - vszechny naarody by se mjeli pod vedenjiim Ruska sjednotjit
- protjinjemeckaa myszlenka

- myšlenkovým proudem preromantismus, zájem o národ,

Josef Jungmann (1773–1847)

- Začínal jako básník, později vědecká a organizační činnost
- *Rozmlouvání o jazyku českém*
- prosazoval zavedení češtiny na školách a úřadech
- *O klasičnosti literatury a důležitosti její*
- *Slovesnost*
 - teorie literatury a slohová čítanka
- *Historie literatury české, Slovník česko-německý*

Václav Kliment Klicpera (1792–1859)

- Hradec Králové a Praha
- divadelní hry – zrcadlo české společnosti, kritika přetvářky, maloměstství, šosáctví
- *Divotvorný klobouk*
- *Rohovín čtverrohý*
- *Veselohra na mostě, Každý něco pro vlast*
- historické hry – *Blaník*

Ideál hrdinského dávnověku

Rukopisy

- zelenohorský a královédvorský
 - psáno na palimpsest
 - Královédvorský
 - Jan Gebauer, T.G. Masaryk – 80. léta – opozice vůči rukopisům
 - Václav Hanka, Josef Linda – padělatelé rukopisů (zřejmě)
 - Hanka – knihovník, básník

Poezie

- Myšlenka všeslovanství (panslavismu)

Pavel Josef Šafařík (1795–1861)

- Slovák
- Zabývá se slavistikou
- *Slovanské starožitnosti*
 - Zastává tradici a „velikost“ českého národa, historie národa
 - mělo dokazovat rovnocennost Slovanů s ostatními národy

Ján Kollár (1793–1852)

- Monumentalita
- V Čechách hájí národní zájmy
- *Slávy dcera* - básnický cestopis, elegické distichon - žalozpěvné dvojverší
 - lyrický subjekt má autobiografické prvky, putuje kolem tří řek : Sála, Labe, Dunaj -
 - dříve často recitována, vlastenecký cit

František Ladislav Čelakovský (1799–1852)

- píše satiry
- Píše vysokým stylem
- *Ohlas písní ruských* (1829)
- *Ohlas písní českých* (1839)
 - chybí hrdinské zpěvy
 - důvěrnější, ne tak monumentální prostředí jako v Písních ruských.

Romantismus v Čechách

- Exotická prostředí, hory, jezera
- revoluční postoje hrdinů, loupežníci, vězni
- 2 směry - Romantismus a Biedermeier
- svět je vnímán chaoticky, kontrasty vysokého a nízkého - loupežník hrdinou
- motivy luny
- hl. hrdina citlivý
- mýty, epos

Biedermeier

- hrdinové nejsou tak odbojní,
- útulné a známé krajiny, domácnosti
- pohádky, povídky, balady, humoresky
- až sentimentální idyličnost
- důraz na obyčejnost, snaha čtenáře vychovávat
- hrdina ideálem správného čecha, většinou věřící s národní hrdostí
- J. K. Tyl (1810-1836)

Romantismus

Karel Hynek Mácha (1810–1836)

- i německy píšící
- motivy vraždy, nenaplněné lásky
- „Metafyzický básník“

Máj

- Inspirováno byrovskou
- lyricko-epická báseň
- 2 zpěvy, intermezzo, zpěv, intermezzo, zpěv
- rozervanost hrdiny
- vzpoura osudu
- Vilém uvězněn ve věži
- Tyl ji kritizoval pro nevhodnost do českého prostředí

Próza

- *Cikáni*
 - Mladého chlapce rodiče pohodili, někdo se ho ale ujme a vyroste z něj slušný člověk. Po svém biologickém otci zdědí zámek, ve kterém se ale cítí velmi špatně.
- *Marinka*
 - kompozicí připomíná operu
 - autobiografické rysy v osobě básníka, kterému až na krásnou Marinku nikdo nerozumí. Básník musí odcestovat a když se vrací, Marinka už je mrtva.
 - Protiklady krásy a ošklivosti – krásná dívka v ošklivém prostředí

- *Večer na bezdězu, Kat*
- „nedořečenost“

Karel Sabina (1813–1877)

- Začal tvořit od 30. let jako žurnalista
- historické povídky
- próza se sociální tematikou
- Libreta (texty) k operám *Prodaná nevěsta*, *Braniboři v Čechách*
- *Oživené hroby*
 - věznice – kobky metaforou hrobů
 - hl. političtí vězni
 - autobiografické – Sabina 18let seděl, byl odsouzen k trestu smrti
 - vězni stále doufají že budou propuštěni, ale namísto toho jsou jen přesouváni
- krátká novela *Hrobník*

Josef Kajetán Tyl (1808–1856)

- Herec, režisér, dramaturg, kritik, překladatel
- „miláček národa“
- zakladatel časopisu *Květy*
- historické povídky – *Dekret kutnohorský*
 - Každý Čech 3 hlasy
- *Vlast a matka*
 - oblast podještědí
- *Rozervanec*
 - polemika s Máchou
 - trápící se Karel a Hynek, Karel by se pro vlast obětoval, ale Hynek ne
- *Poslední Čech*
 - aristokratické prostředí
- *Pomněnky z Roztěže*
 - výchovné, vlastenecké, sentimentální
- zabýval se dramatem, divadelnictvím

- později působil ve Stavovském divadle
- častým motivem náprava člověka, vlastenecký nádech
- *Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka*
 - Mladým lidem hází rodiče klacky pod nohy
 - poprvé současná hymna na Škroupovu melodii
- *Strakonický dudák*
 - Švandu dudáka doprovázejí Vocílko a Kalafuna na cestě po světě. Pak se o něj pokoušejí temné síly, ale jeho

Karel Havlíček Borovský (1821–1856)

- Borová u Příbyslavi
- studoval teologii, ale seminář nedokončil a poté co se neúspěšně pokoušel o zaměstnání vysokoškolského profesora stal se novinářem
- epigramy
- kritika Biedermeieru a všeslovanství – nejdůležitější je Čech, poté Slovan
- kritika Tylova *Posledního Čecha*
- věčnost a reálné vlastenectví
- přispíval do Pražských novin, kam byl doporučen Palackým
- i lidová mluva, vulgarismy
- *Obrazy z rus*
 - kritika carského absolutismu
- deportována do Brüxenu
- *Tyrolské elegie*
- *Epigramy*
 - krátká, satirická, útočná báseň
 - 5 částí: vlasti, králi, církvi, múzám, světu
 - kritika úplatkářství, povrchnosti, nekritičnosti
 - občas nářečí, vulgarismy
- *Křest svatého Vladimíra*
 - vychází z ruské legendy, pohádkové motivy

- kritika ruského národa
- Car slaví narozeniny a pozve Boha Peruna na čokoládu, ten však odmítne a rus se proto urazí a Peruna sesadí. Pak však zjistí, že bez Boha to nejde a vypíše konkurs.
- nedokončené
- poukaz na nebezpečnost vlády jednoho člověka
- *Král Lávro*
- *Rozervanec*
- kritika K. H. Máchy

Filosofické směry ovlivňující literaturu (nejen) 20. st.

Henri Bergson (1859–1941)

- Zpochybňoval evoluční teorii
- zakladatel **vitalismu**
- síla života – élanvital
- rozmach u nás po I. Světové
- František Šrámek, Jiří Wolker
- impresionismus, expresionismus, naturalismus
- Obavy ze života
- básníci oslavují zlo a satanismus
- vznik symbolismu
- symbolisté – Stéphane Mallarmé, Maeterlinck
- předchůdci - Charles Baudelaire, E.A. Poe

E. A. Poe (1809–1849)

- Zakladatel novelistické tvorby
- *Vražda v ulici Margue, Zlatý brouk, Vrah jsí ty, Černý kocour*
- krátká báseň *Havran*

Edmund Husserl (1859–1938)

- Zakladatel **fenomenologie**
- „Rozum dnešního člověka je příliš jednoduchý, než aby vše pochopil“

Martin Heidegger (1889–1976)

- **Existencialismus**
 - „Člověk byl do života vržen“
- Omezeno smrtí, které člověk neujde
- Člověk je v životě stavěn před volby

Jean-Paul Sartre (1905–1980)

- Zastánce existencialismu
- Ateista
- „Zhnusení životem“
- *Bytí a nicota*

Vznik absurdního dramatu

Spor o zakladatele mezi Eugénem Ionescem a Samuelem Beckettem

Sigmund Freud (1856–1939)

- Vliv nevědomí
- člověk si nemůže vše vysvětlit rozumem
- Rozdělil člověka na 3 části
 - Vědomé já – ego
 - Nadjá – super-ego
 - Nevědomí – id
- Důraz na sny – sny jsou potlačená přání a spojení zbytků dne

Friedrich Nietzsche (1844–1900)

- Tak pravil Zarathustra
- „Bůh je mrtev“

Česká moderna

- Přelom 19. - 20. st.
- Nástup nové generace
- Problematické vztahy s Vídní
- Rozvoj mladých anarchistů
- Protiněmecké demonstrace
- Velké množství lit. proudů, které hlásají individualismus
- Nízká úroveň vědeckých časopisů
- Ohrazování se vůči Lumírovcům

- kritizují jejich mlhavost, napodobivost
- 1890
 - F.X. Šalda píše dílo Analýza
 - kvůli zájmu o Analýzu píše dílo Syntetism
- 1895 – manifest české moderny
 - časopis Rozhledy
- Katolická moderna vydala svůj manifest „Pod jedním praporem“ v časopise Niva
 - časopis nový život, později přejmenovaný na Meditace
 - uváděli i cizí autory
 - Sigismund Bouška, Josef Florián, Karel Dostál – Lutínov

Vývojové tendence v poezii a próze

- Neruda, Svatopluk Čech-Výlety pana Broučka, kritika
- Moderní revue
 - Karásek ze Lvovic, Arnošt Procházka-autoři české dekadence-zaměření se na život ve velkoměstě, motivy únavy ze života, individualismus
- Poezie
 - odvracení se od Vrchlického, popisuje stavy psychiky, volný verš
 - Březina, Sova, Šrámek, Toman
 - Anarchisté Fr. Gellner, Stanislav Kostka Neumann
 - zrod časopisu Nový kult
 - Petr Bezruč, Petr Jirásek tvoří husitské eposy
 - Karel Matěj Čapek Chot
 - Vilém Mrštík
 - Drama, Naturalismus, Realismus
 - Bratři Mrštíkové píší *Maryšu*
 - Dívka si musela vzít muže...kterého zabila (jed v kávě)

František Xaver Šalda (1867–1937)

- lit. kritik – hlavní představitel rozvíjejícího se již samostatného celku kritiky
- kritika začíná hledat nové metody uměleckého výkladu
- velký okruh čtenářů
- své kritiky dokládá autoritami
- 90. léta – střety
- odmítal realismus a naturalismus, dekadenci a symbolismus
- prosazoval syntetizmus
 - důraz kladen na individualitu
- kritika subjektivně-bojovná
- účastnil se na Ottově slovníku naučném
- *Boje o zítřek, Duše a dílo*

Josef Svatopluk Machar (1864–1942)

- časopis Čas
- glosy (vysvětlivky, poznámky k textu)
- sbírka *Confiteor I-III*
 - osobní prožitky
 - zpověď
 - nevíra v společenské ideály
 - odmítání národních i estetických hodnot
 - snaha být zrcadlem společnosti
 - začal psát trocheje
- verše jsou prozaické
- užívá i hovor. Jazyka
- Čtyři sbírky sonetu
 - zklamání z moderní situace
 - nihilismus

SEŠIT!!! ZDE NĚCO CHYBÍ!!!

//////////Francie///toto možná patří jinam//////////

Anarchističtí buřiči

- Mladí, anarchističtí, bohémští spisovatelé počátku 20. st.
- Návaznost na českou modernu
- hovorovější, přirozenější jazyk

Petr Bezruč (1867–1958)

- vl. jménem Vladimír Vašek
- kritika poměrů, útočné verše
- obhajoba zájmů chudých Slezanů
- ovlivněno symbolismem a modernou
- jediná sbírka *Slezské písně* + pár samostatných básní
 - spekulace ohledně autorství – možná přítel O. B. Petr
 - původně v Herbenově časopisu Čas pod názvem *Slezské číslo*
 - někde znatelný vliv Bezručovy rozvíjející se tuberkulózy – např. *Kdo na moje místo?*
 - Dalšími významnými např. *Maryčka Magdónova, Ostrava*

František Gellner (1881–1914)

- Účastnil se 1. sv. války v Rakousko-Uherské armádě. 13. září se pochodem na Halič unavil, lehl si u silnice a od té doby je nezvěstný.
- snaha šokovat – vulgarismy, pouliční mluva; pravidelný verš
 - „Nechci se vyvyšovat, ale průkopníci nových směrů uznají, že já to byl, jež zavedl do českého básnictví moderní vymoženosti jako pivo, viržinka atd. Volný verš jsem si neoblíbil, je v něm málo citu. Proti upřílišněným požadavkům srdce je marno bojovat.“
- pocity zbytečnosti, vyprázdněnosti
- prosté popěvky lidového rytmu
- banální rýmy, nemetaforičnost
- *Po nás ať přijde potopa; Radosti života*

Karel Toman (1877–1946)

- Básník, novinář, překladatel z francouzštiny, cestovatel
- Žil ve Vídni
- „(...)život není chaotickou směsí jednotlivostí, ale má v sobě řád, který je skutečnosti vlastní a nemusí do ní být vkládán zvenčí.“
- zkratkovitý sloh, rozporuplnost života
- motivy společenského dění, první světové války, revoluce, tuláctví, domova
- sbírky *Pohádky krve, Sluneční hodiny, Měsíce, Stoletý kalendář*

Viktor Dyk (1877–1931)

- básník, prozaik, dramatik, publicista a později nacionalistický politik
- vyhraněný pravičák
- podílel se na redigování časopisu *Lumír*
- podílel se na protirakouském odboji; vězněn kvůli své literární činnosti
- redaktor *Národních listů*
- pocity deziluze, symboly, ironie

Fráňa Šrámek (1877–1952)

////////////////KONEC domyšlené části – OVĚŘIT!!!! //////////////////

Symbolismus

Paul Verlaine (1844–1896)

- Snaha vymezit se vůči okolí

- „Mistr náladovosti v poezii“
 - působení na smysly
- *Saturnské básně, Galantní slavnosti*
- Přátelil se s Rimbaudem (velmi); tedy alespoň do doby, než po něm Verlaine po jedné z hádek střílel a skončil ve vězení.
 - po propuštění sepsal
- Hýření i pokora v dílech

Arthur Rimbaud (1854–1891)

- [ártyr rembo]
- Veškerou poezii napsal od 16 do 20 let
- Všechna díla publikována Verlainem, odhaduje se ovšem, že se jich asi osm ztratilo.
- Střídal mnoho zaměstnání, např. obchod se zbraněmi
- Snaha o únik z civilizace
- Obraznost, barvy, zvuky, představy, halucinace...
- Sbírka *Iluminace*
 - soubor básní v próze i verších
 - báseň *Opilý koráb*
- Tvrdil, že vynášel barvu samohlásek

Stéphane Mallarmé (1842–1898)

- Sen je stejně důležitý jako skutečnost
- Snaha skloubit poezii, výtvarné umění a hudbu
- Typická hudebnost verše, rytmičnost
- Blízký symbolismu
- *Faunovo odpoledne*
- sbírky *Úchytky, Vrh kostek nikdy nezmění náhodu, Madrigaly*

Maurice Maeterlinck (1862–1949)

- Psal poezii, dramata
- Symbolista
- Motivy tajemství
- Postavy jeho her jsou často náměsíční, probuzení ze sna
- *Slepci, Vnitřek, Modrý pták*

Expresionismus

- Snaha vytrhnout umělce od materiální společnosti
- Zobrazuje stav nitra

- Typické zobrazení zápasu dobra a zla, ducha a hmoty
- Patetický styl
- Především v Německu

Rainer Maria Rilke (1875–1926)

- Pražský rodák, později žil v Německu
- Lyrické básně
- Hledání smyslů života, pochopení podstaty
- Meditativní
- *Kniha hodinek; Orfeovy sonety*

Dekadence, naturalismus

- 2. pol. 19. st.
- Snaha o odklon od společnosti, únik do čistého umění
- Nihilistické myšlení
- Zobrazení člověka neschopného aktivního života
- Naturalismus si všímá negativních věcí

Joris Karl Huysmans (1848–1907)

- První zobrazení odloučeného člověka
- román *Naruby*
- Analýza pocitů, stavů, duše člověka
- Na konci života vstoupil do kat. Kláštera

Émile Zola (1840–1902)

- Naturalismus
- Snaha o vytvoření podobného cyklu jako Balzac, ale v naturalistickém směru
- díla *Rougon-Macquertové*
 - cyklus 20 románů
 - propletené rodinné vztahy
- *Tereza Raquinová*
 - Milostný příběh s tragickým koncem
- *Nana*
 - hl. postava prostitutka
- *Germinal, Zabiják*

Gustave Flaubert (1821–1880)

- [gustáv flobér]
- Celý život bohatý – psal jen pro zábavu
- „Mistr zobrazování lidských citů a ztráty iluzí“
- *Paní Bovaryová*
 - psychologický román
 - manželka venkovského lékaře hledá uspokojení ve svých iluzích
- *Salambo*
 - historický román z Kartága
- *Citová výchova*
 - problém ztráty iluzí, 2 protikladní hrdinové

Guy de Maupassant (1850–1893)

- [gý – d' – mapasán]
- Naturalismus
- Pesimismus
- vliv symbolismu
- díla *Kulička*, *Miláček*
 - Kulička je prostitutka, která se ale nakonec zachová morálně – „I pochybný člověk může mít ve skutečnosti vysoké mravní kvality.“
 - miláček – kontrast proti Kuličce, vysoce postavený člověk se chová neeticky

Oscar Wilde (1854–1900)

- Dekadence
- Dobrá psychologie postav
- Kritika anglické puritánské morálky
- Grotesknost, vtip

Impresionismus

- *Jak je důležité mítí Filipa; Ideální manžel; Obraz Doriana Graye*

Antonín Sova (1864–1928)

- Střídal zaměstnání, nakonec pražský knihovník
- Plachý, samotář
- Vztah k hudbě
- *Květy intimních nálad; Z mého kraje*
- Motivy přírody, barev, světla... používání synestezie
- Později se odklání od Vrchlického názorů, odvrát od společnosti
- *Soucítí i vzdor; Zlomená duše; Vybouřené smutky*
 - Přibližování se k symbolismu

- Komentuje dobové události
 - Ještě jednou se vrátíme

Ztracená generace

Gertrude Steinová (1874–1946)

- Próza, poezie, drama i libreta
- Postavami děl jsou lidé generace po první a před druhou sv. Válkou.
- experimentální přístup, kontroverznost obsahem i formou
- židovka, zřejmě lesba

Ernest Hemingway (1899–1961)

- Účast v obou světových válkách, španělské válce
- Pohyb hrdiny blízko smrti
- *Sbohem Armádo*
 - 1. sv. Válka
- *Fiesta*
- *Komu zvoní hrana*
 - španělská válka

John Dos Passos (1896–1970)

- Experimentátor
- inspirován filmem – rychlý střih, fragmentovanost
- ovlivněn žurnalistikou
- ovlivněn J. Joycem – dílem Odysseus
- Trilogie *U.S.A.*
 - *Manhattonská přestupní stanice*

William Faulkner (1887–1962)

- „jižanský spisovatel“ - problematika amerického jihu
- různé vypravěčské úhly, vnitřní monology
- nerespektuje časovou posloupnost
- *Hluk a vřava*
 - 4 různé vypravěčské pohledy
- *Když jsem umírala*
 - Monology v pohřebním průvodu
- *Absolone, Absolone!*

John Steinbeck (1902–1968)

- [džon stajnbek]
- Irsko-německá kalifornská rodina
- Zájem o obyčejné lidi
- Sociální citění
- Smysl pro přírodu, cestování
- *O myších a lidech*
- *Na plechárně*
- *Hrozny hněvu* (1939)
 - dělníci putují na západ
- *Na východ od ráje* (1952)

Henry Miller (1897–1962)

- odsuzoval americký svět
- *Obratník raka; Obratník kozoroha*
- *Růžové ukřižování*
 - trilogie
 - *Sexus, Plexus, Nexus*
- cynický humor
- pornografické zobrazování sexuality
- poukaz na absurdnost lidského života

Theodore Dreiser (1871–1945)

- *Sestřička Carrie*
 - mladá dívka vyráží do velkoměsta
 - podobné Zollovým dílům
- naturalistické sklony, deziluze
- dokumentární postup
- vnitřní monology
- vliv filmu a komiksu
- „oko kamery“

Drsná detektivní škola

- Detektivní romány

Dashiell Hammett (1894–1961)

- *Rudá žeň, Maltézský sokol, Skleněný klíč*

Raymond Chandler (1888–1959)

- *Hluboký spánek, Vysoké okno, Sestřička*
- hl. postavou Phil Marlowe

- přímý, nenechá se urazit
- drsný, zastává se utiskovaných

_____z_d_e_n_ě_c_o_c_h_y_b_i_____

Jack London (1886–1916)

- život ve smečce
- opíral se o Darwinovu teorii
- *Volání divočiny, Mořský vlk, Martin Eden, Bílý tesák*

Ruský realismus

- „sovětská literatura“
- prosazování ideologií, později deziluze

Maxim Gorkij (1868–1936)

- vůdčí osobnost ruského realismu
- znalost Ruska
- soustředění na chudé
- soustředění na bosáky (tuláci, zlodějčci)
- drama *Měšťáci*
- víra v lidskou osobnost
- tzv. Nomen omen – „jméno znamená“
- Vyznával Nietzscheho nadčlověka
- *Makar Čudra, Píseň o bouřlivákovi, Nečasové myšlenky*

Anton Pavlovič Čechov (1860–1904)

- Tvůrce dramatu
- snaha o autenticitu, záběry obyčejného života
- povídky jako *Dáma s psíčkem, Rotschildovy housle, Člověk ve futrálu*
- dramata *Višňový sad, Strýček Váša, Racek, Tři sestry*

Ivan Bunin (1870–1953)

- 1. rus s Nobelovou cenou
- po převratu žil v emigraci
- „secesní realista, nostalgik, melancholik“
- *Život Arseňjeva*
- *Vesnice, Pán ze San Francisca, Lehký dech*

Michail Afanasjevič Bulgakov (1891–1940)

- Ideologickými vlivy Ruskem přehlížen

- vystudovaný lékař
- *Zápisky mladého lékaře*
- *Bílá garda*
 - Autobiografické
 - Revoluce a inteligence
 - Později zdramatizováno v divadle MCHAT - *Dny Turbinových*
- *Život pana Moliéra*
- *Mistr a Markétka*
 - faustovské téma
- Souboj dobra a zla, ani jedno nemůže vyhrát

Michail Šolochov (1905–1984)

- *Donské povídky, Tichý Don*
- Kozák Grygoryj Melechov
- Osud člověka, Rozrušená země
 - Téma budovatelství

Alexandr Blok (1880–1921)

- Původem z kultivovaného prostředí
- revoluční myšlení
- Vrcholný představitel ruského symbolismu
- Hudebnost, metafory, symboly ve verších

Sergej Jesenin (1895–1925)

- Hloubka citu
- Ve verších není nic nadbytečného
- Poslední ruský „básník vesnice“
- Spáchal sebevraždu
- *Píseň o velikém pochodu*
 - oslava revoluce
 - zobrazení klasického Ruska
- *Slavnost za mrtvé*
- *Zpověď chuligána*
 - Revolta, chuligánství
- *Anna Sněgina*

Boris Pasternak (1890–1960)

- náročná poezie
- složitá obraznost
- příbuznost se symbolismem, futurismem

- Život, má sestra / Moje sestra život / Sestra má, život
 - (pozn. autora: Tohle je fakt něco... Samozřejmě je to stále ta samá a jedna kniha, ale překlad lze očividně poskládat jakkoli. Proto také viz originál níže – tomu je nejdoslovnější poslední varianta...)
 - Сестра моя - жизнь
- Poručík Šmidt
- Doktor Živago
 - 50. Léta 20. St.
 - Zhouba Stalinismu, ztroskotání hodnot
 - Nobelova cena - kvůli režimu ji nemohl převzít
- psáno ich-formou
- proud myšlenek
- střet životních myšlenek

Moderna

Marcel Proust (1871–1922)

- [Marsel Prust]
- Hledání ztraceného času
 - aristokratické prostředí

James Joyce (1882–1941)

- Anglicky píšící ir
- zpočátku básník
- Dubliňané
- Portrét umělce v jinošských letech
- autobiografické prvky
- procesy mimo prostor a čas
- Oddyseus
 - popisuje jeden den – 17. 4. 1904
 - duševní pochody hrdiny
 - hl. hrdinou pokřtěný žid Bloom
 - intelektuál Štěpán
 - Bloomova manželka Molly
 - zprvu bráno jako pornografie

Franz Kafka (1883–1924)

- Absurdita
- *Proces, Proměna*

Ruský futurismus

- demokratičtější

Vladimír Majakovskij (1893–1930)

- *Futurismus dnes*
- dynamičnost futurismu
- revoluční nádech
- 150 000 000
- *V. I. Lenin*
- *Správná věc*
 - útočí na maloměšťáctví
 - neologismy, hyperboly
- Poemy
 - *Oblak v kalhotách, Flétna páteř*
 - kritičnost vs. groteska
- spáchal sebevraždu

Velemír Chlebnikov (1885–1925)

- Experimentátor
- autor termínu „zaumnyj jazyk“ - jazyk za rozumem
 - aliterace, paranomázie
- tzv. kosmický vizionář – snaha sjednotit lidstvo jedním jazykem
- *Zakletí smíchem*

Kubismus

- Snaha odpoutat se od reality
-

Dadaismus

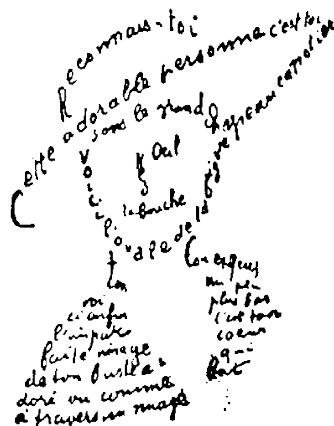
- Umělecký, myšlenkový a literární směr
- Vznik na konci 1. sv. Války
- reakce na nesmyslnost života, dění, filosofie, řádu, básnictví, literatury
- jazykové prostředky bez řádu
- náhoda, absurdita, nonsens
- hra se slovy, navázanost
- zakladatelem Tristan Tzara – pův. Rumun, tvořil francouzsky
- boj proti všemu, co je požadováno za umění
- rozkvět 1920 ve Švýcarsku, 1923 zanikl

Surrealismus

- Zakladatelem André Breton (1896–1966)
- automatický text
 - snaha oprostit se od okolních vlivů

Guillaume Apollinaire (1880–1918)

- [gýjóm apoliné]
- Tvorba kaligramů →
- Sbírkky *Pásmo*, *Alkoholy*
- *Prsy Tiréziovy*
 - opomíjí děj, zápletku
 - spíše než o drama jde o libreto nebo scénář pro divadelní hru
 - předchůdce absurdního dramatu
 - Děj se odehrává v Zanzibaru (Afrika), hrdinkou je feministka Terezie, která odmítá úděl matky, proto odhodí prsa a stává se mužem Tiréziem. Opuštěný manžel zplodí během dne více než 40 000 dětí.

Poválečná situace

- Pád na newyorské burze
- válečný realismus

Legionářská literatura

Rudolf Medek (1890–1940)

- sbírka *Lví srdce*
 - báseň *Sborov*

Josef Kopta (1894–1962)

- *Třetí rota, Třetí rota doma, Třetí rota na magistrále*
- *Hlídač č.47*

František Langer (1888–1965)

- *Železný vlk, Jižní hlídka*

Jaroslav Kratochvíl (1885–1945)

- *Prameny*
 - Román řeka

Proletářská poezie

- Snaha odstranit nerovnost
- soucit s dělnictvem
- Touha po socialistické společnosti
- hl. hrdinou dělník
- kolektiv důležitější než individualita
- spolek Devětsil (1920)
 - později poetismus
- Manifest *Proletářské umění*
- zlidštění světa, oslava života

Stanislav Kostka Neumann (1875–1947)

- Anarchista, dekadent, symbolista....
- nedostudoval obchodní akademii
- členem Studentské dělnické hnutí – radikální → 14 měsíců vězněn
- časopis *Moderní revue*

- *Jsem apoštol nového žití*
- *Apostrofy hrdé a vášnivé*
- *Satanova sláva mezi námi*

Anarchistické období

- rozchod s Moderní revue, zakládá vlastní – Nový kult
- *Knihy mládí a vzdoru*

Přírodní lyrika

- *Kniha lesů, vod a strání*
 - barvy, radost života, erotický podtext

Proletářské období

- *Nové zpěvy*
 - civilnější, opěvuje techniku, společnost, kolektiv, městský život
- *Chvála rotačky*

Jiří Wolker (1900–1924)

- Sokol, skaut, všestranně nadaný
- sbírka *Host do domu*
 - křesťanské motivy, pokora, skromnost
 - soucit, naivita, každodennost
- Balady se sociálním nádechem
- *Balada o očích topičových, Balada o nenarozeném dítěti, Balada o snu, Balada o roentgenu*

Jindřich Hořejší (1886–1941)

Josef Hora (1891–1995)

- *Máchovské variace*
 - inspirováno Máchou
 - 4 stopý jamb
- Vlastenecké motivy, obrana vlasti
 - *Domov, Jan Houslista*

- *Zahrada Popelčina*
- překladatel z ruštiny – např. Evžen Oněgin

Poetismus

- jen v českém prostředí
- spolek Devětsil
- Konstantin Biebl, Jiří Voskovec, Jindřich Štýrský, Toyén, Karel Teige, Vančura, Seifert,
- vznikl 1924
- „umění žít a užívatí“
- pocity štěstí, ležérní, hravé, neheroické, fantasknost, snovost, milostné motivy
- manifest poetismu „*Poetismus*“ od Karla Teigehe, 1924

Surrealismus

- levicově zaměřený

Vítězslav Nezval (1900–1958)

Poetismus

- penkovské prostředí, prostředí Prahy – *Praha s prsty deště*
- *Most* (1922)
 - Snaha spojit čas a prostor
- *Edison*
 - lyrickoepická báseň
 - témata hrdinství, radosti, smutku
- typická smyslovost, barvy, city
- 1922 → člen Devětsilu-
- Podivuhodný kouzelník
 - Lyrickoepická skladba
 - motivy revolty
 - rysy poetismu
 - radost, karneval

- *Abeceda, Papoušek na motocyklu*
- *Akrobat*
 - motivy hrdinství
- *Básně noci*
 - sbírka

Surrealismus

- *Skleněný havelok, Sbohem a šáteček*
 - počátky surrealismu
 - automatický text, snovost
 - sny, halucinace

Sbohem a šáteček

*Sbohem a kdybychom se nikdy nesetkali
bylo to překrásné a bylo toho dost
Sbohem a kdybychom si spolu schůzku dali
možná že nepřijdem že přijde jiný host*

*Bylo to překrásné žel všechno má svůj konec
Mlč umíráčku mlč ten smutek já už znám
Polibek kapesník siréna lodní zvonec
tři čtyři úsměvy a potom zůstat sám*

*Sbohem a kdybychom si neřekli už více
ať po nás zůstane maličká památka
vzdušná jak kapesník prostší než pohlednice
a trochu mámivá jak vůně pozlátka*

*A jestli viděl jsem co neviděli jiní
tím lépe vlaštovko jež hledáš rodný chlív
Ukázalas mi jih kde máš své hnízdo v skříni
Tvým osudem je let mým osudem je zpěv*

*Sbohem a bylo-li to všechno naposledy
tím hůře mé naděje nic vám už nezbude
Chcem-li se setkat nelučme se radš tedy
Sbohem a šáteček Vyplň se osude!*

- *Absolutní hrobař, Žena v množném čísle*
- *Pět minut za městem, Matka Naděje*

- předválečné
- vztah k vlasti, rodině, domovu

Poválečná tvorba

- „komunistická“
- *Chrpy a města, Veliký orloj, Křídla*
- *Valérie a týden divů* - próza
- *Karneval* - próza
- **Manon Lescaut**
 - veršované drama, které bylo inspirováno „stejnojmenným“ románem A. F. Prévosta (viz str. [35](#))
 - považováno za lepší dílo, než jakým je originál

Jaroslav Seifert (1901–1986)

- Nobelova cena 1984
- podílel se na vzniku Devětsilu
- revoluční sborník Devětsilu
- mezinárodní revue *DISK*
- zprvu levicově zaměřený – příspěvky do Rudého práva, časopisu Sršatec, Kmen, Červen
- *Město v slzách*
 - prvotina 1921
- *Samá láska*
 - vliv poetismu

Poetismus

- *Na vlnách TSF*

Lyrika

- 30. léta
- *Jablko z klína*
- *Ruce Venušiny*
- *Jaro, sbohem*
 - melancholie, nostalgie
- reakce na společenská témata

- národní témata, vlastenectví
- *Zhasněte světla, Vějíř Boženy Němcové, Světlem oděná* (Praha jako symbol krásy), *Kamenný most, Přilba hlíny*

Píseň o rodné zemi (ze sb. Zhasněte světla)

*Krásná jako kvítka na modranském džbánu
je ta země, která vlastní je ti,
krásná jako kvítka na modranském džbánu,
sladká jako střída dalaňku,
do nějž nůž jsi vložil k rukojeti.*

*Stokrát zklamán, rady nevěda si,
znovu vždycky navracíš se domů,
stokrát zklamán, rady nevěda si,
k zemi bohaté a plné krásy,
k chudé jako jaro v čerstvém lomu.*

*Krásná jako kvítka na modranském džbánu,
těžká, těžká jako vlastní vina
- není z těch, na něž se zapomíná.
Naposledy kolem tvého spánku
padne prudce její hořká hlína.*

Zhasněte světla (ze stejnojmenné sbírky)

*Jen potichu, tak abych nestrás rosu,
jež zachvěla se na konečcích řas,
jen potichu, jen tiše, bez patosu
té noci říkám: Nebylas*

*z těch nejstrašnějších. Do perutí strážných
tvé tmy nás prudce zahalil,
ty noci vážná po těch lehkavých,
anděl, jenž s námi byl.*

*A pokřik, jenž se válel po tvém plyši,
když hrůzu tvou jsme mnuli ve dlani,
ten strašný křik, jež podnes kdekdo slyší,
ten zní mi dnes jak sladké volání.*

*Zhasněte světla! Abych nestrás rosu,
jež zachvěla se na konečcích řas,
jen potichu, jen tiše, bez patosu
si říkám: Jaký, jaký to byl jas*

*v té noci, když se všechno zatemnilo
a každý jako stín se schoulil ke kmeni!
Já vím, já vím, že líp by tenkrát bylo
zaslechnout dunění.*

- 1937 – elegie *Osm dní*

- Píseň o Viktorce
 - harmonické
 - rytmická pravidelnost
- v 60. letech se s nemocemi mění styl tvorby – věcnější
 - *Konzert na ostrově*
 - *Halleyova kometa*
 - *Deštník z Piccadilly*
- *Všecky krásy světa*

Konstantin Biebl (1898–1951)

- „Křehký básník hluboké poezie“
- účastnil se 1. sv. války

Proletářská poezie

- *Věrný hlas, Zloděj z Bagdádu*

Poetismus

- *S lodí, jež dováží čaj a kávu*
 - melancholie, snovost, hra se slovy, významy
 - exotická příroda
 - asociace
- *Nový Ikaros*
 - volný verš, asociativní metoda
 - opěvování nového světa
 - inspirováno Apollinairovým *Pásmem*

Poezie 20. st.

František Hrubín (1910–1971)

- vztah k vlasti, přírodě, venkovu
- tzv. myslitelský neklid
- vliv na pozdější prózu
- tvorba pro děti

- melodická tvorba, písničkovost
- přírodní, reflexivní, milostná
- spiritualita
- 1. sbírka *Zpíváno z dálky*
- 2. - *Krásná po chudobě*
- sbírka *Včelí plást*
 - věnováno Praze
 - cyklus sonetů
- *Země sudička (1941), Mávnutí křídel*
 - polarita motivů
- pravidelný verš
- Po konci války změna stylu, rozvolnění verše, próza a drama
- *Chléb s ocelí, Pražský máj,*
- *Jobova noc*
- Kontrast mezi starým a novým světem
- *Hirošima (1948)*
 - motivy atomové smrti
- *Můj zpěv, Proměna*
- Poté dětská tvorba
- *Romance pro křídlovku - 12.5.2010*
 - poema – lyricko-epické
 - motivy života a smrti, mládí, lásky; leitmotivem křídlovka (trumpeta)
 - pomíjivost času, hledání smyslu života
 - František, Tonka a Terina
- *U stolu, Lásky*
 - memoáry

Jan Zahradníček (1905–1960)

- viz také stranu 121
- Katolický autor
- časopis Akord

- spiritualisticky orientovaný
- rétorický nádech poezie
- 1955 zatčen, odsouzen na 15 let za velezradu
- 1960 umírá ve vězení
- motivy zániku, hořkosti
- *Pokušení smrti*
 - nejvyšší hodnota, Bůh
 - naléhavá, prosebná
- *Korouhve*
 - charakter modlitby
- *La Saletta* (1947)
 - světu chybí pokora, láska
 - vyšlo v cizině a v samizdatu
- *Znamení moci*
 - nejostřejší Zahradníčkova obžaloba totality
 - 1986 v časopise student

František Halas (1901–1949)

- temné stránky lidské existence
- „Trubadúr smrti mezi českými básníky“
- v 8 letech umírá jeho matka
- vyučený knihkupec
- Zprvu se pohyboval kolem Devětsilu
- prvotina *Sépie*
 - ovlivněna válkou
 - pocity strachu, nedůvěry, smrti. Melancholie
- *Kohout plaší smrt* (1930)
- *Staré ženy* (1935)
- *Dokořán* (1936)
 - silný protifašistický nádech
- *Naše paní Božena Němcová*

- *Ladění*
 - inspirováno lidovou poezií
 - básně pro děti
 - vzpomínka na dětství

Vladimír Holan (1905–1980)

- „abstrakce“
- meditativní, kontemplativní, metafyzický
- role tajemství, imaginace
- *Triumf smrti* (1939)
- nerytmické verše
- svět je něco nevyzpytatelného
- vnitřní obrazy duše
- *Oblouk; Kameni, přicházíš*
- čistá lyrika
- rozhraní vědomí a podvědomí, svár
- od 2. pol. 30. let mnohem epičtější
- *Září 1938*
- sklon k epičnosti
- *Panychida*
 - mše za zemřelé
- *Rudoarmějci*

Surrealismus

- návaznost na realismus, impresionismus
- Antal Stašek, Jaromír John, Weiner

Jaromír John (1882–1952)

- prozaik, kritik, estetik
- *Večery na slavníku*
- *Moudrý Engelbert*

Expresionismus

- Vášnivý, drastický vyjádření nitra proti impresionismu
- pocity úzkosti
- pokrok člověka ještě více ztrácí
- básníci Georg Heym, Bohuslav Reyner

Josef Váchal (1884–1969)

- literát, umělec, knihvazač
- svérázný, stranil se společnosti
- ilustrace knih
- *Krvavý román*
 - strašidelné příběhy
 - svérázný, groteskní humor
 - v postavě Někoho zobrazil sebe – autobiografický rys

Richard Weiner (1884–1937)

- židovského původu
- básník, prozaik
- expresionista, surrealista
- prostupování úvah, vnitřní monology
- proud vědomí
- úzkost, zlo, tápání, hrdina na pomezí snu a bdění
- zážitky z války
- *Lítice, Netečný divák a jiné prózy*
- *Škleb*
 - povídky *Hlas v telefonu, Prázdná židle*

2. období (konec 20. let)

- *Lazebník, Hra doopravdy, Mezopotámie*
- člověk se ocitá „ nahý“

Ladislav Klíma (1878–1928)

- pocity
- český prokletý básník
- provokoval společnost
- v septimě vyloučen ze všech rakouských gymnázií
- žil z dědictví, silný alkoholik
- hrdinové děl si mohou vše dovolit
- Filosof a literát
 - *Traktáty a diktáty, Boj o vše*
- hrdina zažívá stavy extáze, na hraně života a smrti
- zvrácená erotika
- *Jak bude po smrti; Utrpení knížete Sternenhocha; Velký román*
- *Slavná Genesis a jiné povídky*
- souvislost mezi strachem a groteskností

Katolická próza

- Důraz na vztah k Bohu, rodné zemi, půdě
- Vyjádření se k barokní době (temna)

Jakub Deml (1878–1961)

- nejblíže k expresionismu
- kněz
- spory s církví
- *Rodný kraj*
 - hledání kořenů, vztah k rodnému kraji
- *Notantur Lumina*
 - ovlivněno Březinou
 - někdy překládáno jako *První světla*
- *Hrad smrti*
- *Tanec smrti*
 - lyrizovaná próza

- sny, vidiny
- postavami jsou přízraky
- nevyzpytatelné
- smrt leitmotivem
- časopis *Šlépěje*
- sbírka *Moji přátelé*
 - apostrofa květin

Jaroslav Durych (1886–1962)

- Dramatik, esejista, básník
- pův. Vojenský lékař
- vyznavač katolického baroka
- usilování o pevný řád
- odsuzování moci peněz
- *Bloudění, Rekviem*
 - historická próza, freska
 - ze 30 leté války
 - kacíř se zamiluje do dívky
 - svár
 - barokní kontrasty
 - kontrasty, sváry, hyperbola

Jan Čep (1902–1974)

- Ruralistické tendence
- prvotina *Dvojí domov*
 - hrdinové mají domov na Zemi a na nebi
- *Zeměžluč*
- *Hranice stínu*
 - motiv domova, rodného kraje
 - hl. postavou učitel, vracející se domu zklamán láskou
- 1948 emigroval

Venkovská próza – ruralisté

- Město jako sociální problém → návrat k zobrazování venkova
- ve vesnici chybí idyla

Vojtěch Martínek

A.C. Nor, Jan Morávek, Jan Vrba, Jaroslav Stehlík

- mezi světovými válkami
- vztah sedláka a jeho půdy
- J.V. Sládek, S. Čech, Holeček

Josef Knap (1900–1973)

- Sepětí hrdinů s rodnou zemí
- *Réva na zdi, Cizinec, Puszta*

František Křelina (1903–1976)

- *Hlas kořenů*, prvotina *Hlas na poušti*
 - sociálně realistický román
 - *Hubená léta*
- na konci 30. let se začal zaměřovat na historickou
- *Klíče království, Dcera královská, Blahoslavená Anežka Česká*

Václav Prokůpek (1902–1974)

- *Ztracená země, Žitný dvojklas*

Jan Vojtěch Sedlák (1889–1941)

- Básně
- často nábožensky laděné
- Čekanky, Daň Boží (pozn. autora: Ano, opravdu „daň“, nikoliv „dar“. [Ověřeno](#))

Karel Čapek (1890–1938)

- Narodil se v Malých Svatoňovicích
- redaktor Národních listů, Lidových novin, dramaturg Vinohradského divadla

- přeložil Apollinairovo *Pásmo*
- divadelní hry, sloupky

Cestopisná tvorba

- *Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl, Obrázky z Holandska, Cesta na sever*

Publicistika, fejetony, sloupky

- *Povídky z jedné kapsy; Povídky z druhé kapsy*
- *Marsyas čili na okraji literatury*
 - zabývá se díly s „nižší literární hodnotou“
- *Hovory s T.G.M.*
 - Doplněny esejí *Mlčení s T.G.M*
 - názory TGM

Filosofická, noetická díla

- zabývají se poznáním člověka
- *Boží muka, Trapné povídky*
- *Noetická trilogie*
 - *Hordubal, Povětroň, Obyčejný život*
 - 1. pol. 30. let
 - různé pohledy na věc
 - anglicismy
- *Obyčejný život*
 - Nádražní úředník si píše deník, který pak čte pan Popel.
- *Život a dílo skladatele Foltýna*
 - vydáno nedokončené posmrtně 1939
- *Továrna na absolutno*
 - o vynálezu – lidé objeví přístroj karburátor → perpetuum mobile
 - vedlejším účinkem je výroba absolutna – lidé začínají být věřící, to je prostupuje, jsou nadšeni, fanatičtí. Několik karburátorů po celém světě, ortodoxní lidé → světová válka
- *Krakatit* (1934)
 - hl. hrdinou inženýr Prokop – svérázný podivín, génius (?)

- vynalezne nejsilnější výbušninu → začne být pronásledován
- pohádkové a biblické postavy

Utopické romány

- *Válka s mloky* (1935)
 - Námořníci objeví zvláštní učenlivé mloky velikosti člověka a naučí je lovit. Slouží lidem, ale postupně se učí a vytvoří si vlastní podmořskou civilizaci. Člověk dodává mlokům výbušniny, kterými poté odstřelují pevninu.
 - Dobrodružný román, kapitán Fantoch, ze kterého se později stane obyčejný český Vantoch.
 - Celá situace je řešena pěti lidmi od piva. Sám Čapek později vstupuje do příběhu.
 - Vydáváno v LN na pokračování.

Povídky

- *Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy* (obě 1929)
- detektivně-noetický
- *První parta*
 - krátká povídka z hornického prostředí - v dole Kristina se stane nešťestí, skupina se otamtud snaží dostat
 - hl. hrdinou mladík Standa

Dramata

- *Loupežník*
 - s bratrem Josefem dokončeno po 1. sv. válce
 - oslava radosti, mládí, střet generací
- *RUR* (1920)
 - poprvé slovo robot
- *Matka*
- *Věc Makropulos* (1922)
 - myšlenka nesmrtelnosti
 - hl. postavou dívka žijící 300 let
 - zhudebněno Janáčkem
- *Bílá nemoc* (192)
 - téma války, diktátor
 - ve společnosti se objeví bílá nemoc – podobné jako lepra

- doktor Galén dokáže nemoc vyléčit, avšak má podmínku – léčí pouze chudé, a nebo bohaté, kteří se zbaví všech konexí s válkou
- *Matka* (1938)
 - předválečné období
 - změna Čapkova názoru na svět
 - hl. postavou žena s třemi syny. Její manžel a 2 ze synů umírají, matka poté nechce posledního pustit do války, nakonec se ale rozhodne ho pustit do bojů.
- *Ze života hmyzu* (1921)
 - poukazuje na lidskou chamtivost, egocentrismus
- *Lásky hra osudná* (1910)
- *Adam stvořitel* (1927)

Josef Čapek (1887–1945)

- literát, kubistický malíř
- zprvu psal spolu s bratrem – *Ze života hmyzu*
- oba měli jít do koncentračního tábora, kde nakonec Josef zahynul
- redaktor Národních listů, později kritik v Lidových novinách
- První samostatná kniha *Lelío*
 - roztříštěnost lidského života
- *Země mnoha jmen*
 - pesimismus
- *Stín kapradiny*
 - balada v próze
 - dva muži pytláci, zastřelí hajného. Utečou do lesa, mají výčitky.
 - Psychologie

Karel Poláček (1892–1944)

- *Bylo nás pět*
 - dětská groteska
- maloměstské prostředí, často židovské, zobrazováno jako důvěrně známé
- kronikářské zobrazení obyčejných lidí
- zpravodaj LN – tzv. lokálkář,

- pseudonym Kočkodan
- první povídka *Kolotoč*
- soubor *Povídky pana Kočkodana*
- jazyková komika – opakování frází
- *Muži v ofsajdu*
 - svět fotbalových fanoušků
 - sarkasmus, ironie
- *Dům na předměstí*
 - postava nadstrážníka Faktora
 - člověk se v touze po majetku pře ničím nezastaví
- *Hlavní přelíčení*
- - 26.1. - 20.6. 1943

Jaroslav Žák (1906–1960)

- Často sportovní či trampské prostředí
- *Študáci a kantoři* (1937 zfilmováno – *Škola, základ života*)
- *Cesta do hlubin študákovy duše*
- Jazykový projev, studentský slang

Eduard Bass (1887–1946)

- Nejdříve vystoupil v kabaretu Bílá labuť kabaret *Červená sedma*
- šéfredaktor LN
 - satirické pořady
- parodie *To Arbes nenapsal, Vrchlický nezbásnil*
- prostředí cirkusů, varieté, kriminálního světa velkoměsta
- *Klapzubova jedenáctka* (1922)
 - humoristický příběh
- *Cirkus Humberto* (1941)
 - svět krotitelů, artistů, umělců
 - oslava píle českého člověka

- většinou spisovná čeština, slang. Německé, francouzské výrazy
- *Lidé z maringotek* (1942)

Vladislav Vančura (1891–1942)

- ovlivněn poetismem
- imaginativní, experimentální próza
- *Amazonský proud; Dlouhý, široký a bystrozraký*
- jazykové a stylové experimenty
- metafora, zdobný jazyk, přechodníky, vulgarismy
- inspirován jazykem Bible kralické
- prvním předsedou Devětsilu
- *Pekař Jan Marhoul* (1934)
 - hl. postavou pekařský mistr, pracovitý, bezelstný, snivý a naivní. Nedokáže se orientovat v reálném světě
- *Pole orná a válečná* (1925)
 - protiválečné
- *Poslední soud*
- *Rozmarné léto*
 - ovlivněno poetismem
 - knižní, archaické výrazy
 - novela (prozaické dílo kratšího rozsahu)
 - okouzlení láskou, krásami života
 - hl. postavou plavčík Antonín Důra (Rudolf Hrušínský)
 - kanovník Roch
 - snaží se působit mravokárně
 - major
 - klidnou atmosféru naruší kouzelník Arnoštek

Psychologická próza

- Konec 20. let
- podvědomí hrdinů, schizofrenie

- psychická deformace, úchyly, patologické jevy

Jaroslav Havlíček (1896–1943)

- Okultista
- čerpal ze svého kraje – severovýchodní Čechy
-
- spirostolistický kraj
- *Petrolejové lampy* (1935)
 - Štěpánka, Pavel Malina
 - Pavel se vrátí z vojny, vezme si Štěpánku kvůli majetku, ale jsou nešťastní
- neutrální spisovná čeština
- *Neviditelný* (1937)
 - hl. hrdina trpí schizofrenií, myslí si, že je neviditelný
- *Ta třetí*
 - starý mládenec volí mezi dvěma dívkami, krásnou a chytrou. Nakonec volí smrt
- *Helimadoe*
- *Synáček*
 - syn, rozmazlovaný svou matkou se později změní v hrubiána. Později si vezme dívku a chce se kvůli ní změnit
- strach se mísí s komičnem

Emil Vachek (1889–1964)

- Otázky milostného života, psychologické a sexuální problémy
- próza z prostředí periferie
- někdy označováno jako naturalistický realismus
- výborný narátor (vypravěč), vykreslení lidských pudů a vášní
- *Chám Dynybyl*
 - prostý zahradnický učeň Dynybyl se stane majitelem vily
- *Bidýlko* (1927)
 - humoristická povídka o žižkovském zloději, kterému se nakonec dostane uznání ve společnosti
- detektivní romány
 - hl. postavou detektiv Klubíčko

- *Tajemství obrazárny, Muž a stín...*

Egon Hostovský (1908–1973)

- Meziválečná próza, psychologická próza, povídky, romány
- hl. postavy často úzkostliví, zdeptaní existencí, s pocity méněcennosti, snaží se uniknout ze samoty – podoba s existencialismem
- podoba s Dostojevským
- existencialismus
- *Případ profesora Kornera*
- *Ztracený stín*
- po část života utíkal před nacisty, díla z tohoto období:
 - *Úkryt*,
- *Půlnoční pacient (1954)*
 - za lékařem přijde v noci pacient,

Jan Weiss (1892–1972)

- Psychologická próza, fantastická díla, sci-fi, symbolizující odcizení člověka
- *Dům o tisíci patrech (1929)*
 - Mladík se probudí v obrovském domě, neví proč tam je a co dělá, je neviditelný. Najde svůj průkaz, kde zjistí, že je detektiv a má za úkol zachránit princeznu Tamaru
 - majitelé toho domu se nemohou vzbouřit, protože je v každém pokoji kamera(?)
 - nakonec je to celé jen sen /[což je dle mého skromného názoru velmi trapné...](#)/
 - rozpor mezi snem a realitou
- sbírka *Zrcadlo, které se opožďuje*
 - povídka *Zrcadlo, které se opožďuje (přečíst)*
- *MLčeti zlato, Spáček ve zvěrokruhu*

Ivan Olbracht (1882–1952)

- Psychologická próza, společenskokritická próza (jedinec ve společnosti, dobové konflikty, společenský vývoj...)
- vl. jménem Kamil Zeman
- syn Antala Staška
- vyrůstal v levicovém prostředí

- věnoval se žurnalistice
- *O zlých samotářích* (1913)
- jedinci z periferie, vydědění, cirkusáci se snaží dosáhnout osobní svobody... přicházejí do rozporu se zákonem
- *Žalář nejtemnější* ()
 - policejní komisař oslepl a proto je chronicky žárlivý, vyšiluje → jeho žena odchází
- *Podivuhodné přátelství herce Jesenina*
 - vyobrazení dvou herců – jeden požitkář, druhý střízlivý – konfrontace
 - psychologický román
- bydlel v Koločavě
- *Nikola Šuhaj loupežník*
 - děj v Koločavě
 - líčeno reportážním stylem
 - náboženské zvyky, pověry
 - nářečí, místní výrazy, básnické opisy
- *Golet v údolí* (1937)
 - soubor povídek
 - život židovské obce
 - hrdina vždy konfrontován se světem
 - náboženské zvyky, obyčeje
 - nejznámější povídka *O smutných očích Hany Karadžičové*

Václav Řezáč (1901–1956)

- Psychologická próza, próza pro děti
- vl. jménem Václav Voňavka
- začínal jako žurnalista, později ředitel nakladatelství Československý spisovatel
- postavy mají zárodky zla či slabosti
- *Černé světlo* (1940)
 - psychologická analýza slabocha, který ji překonává agresí
- *Rozhraní* (1944)

Jarmila Glazarová (1901–1977)

- 1936–1940 nejznámější díla
- *Vlčí jáma* (1938)
 - později zfilmováno
 - venkovský lékař žije se starší ženou
- *Advent* (1939)
 - děj v beskydských horách
 - připomíná Ivana Olbrachta
 - křesťanské motivy – světlo, chléb...
 - hl. postavou Františka Klesníková

Marie Majerová (1882–1967)

- Oslavována komunistickým režimem
- romány, povídky, ze života žen
- *Panenství*
- *Přehrada* (1932)
 - utopický román
 - navazuje na Čapka
 - láska k revoluci, lidské práci
 - nemá souvislý děj, ani ústředního hrdinu
 - děj se odehrává za 24h, rámec půlnoci
 - inspirováno publicistikou – stříhy, montáže
- *Havířská balada*
 - baladická próza o životě havířů v cizí zemi (D)

Literární tvorba období okupace

- Mnoho autorů nesmělo publikovat, cenzura
- např. Alois Jirásek nebyl zakázán
- omezeno vydávání periodik, některá divadla zakázána
- 1939 – zavřeny všechny VŠ
- Poláček, Hrubín... dále tvoří

Poezie

- reakce na „Mnichov“, napadení jiným státem
- obrat k pevným pilířům českého národa (K. H. Mácha, Božena Němcová, kníže Václav, Praha)
- k české přírodě (*Země sudička*)

Jiří Orten (1919–1941)

- vl. jménem Ohrstein
- próza, dramata, poezie
- 1939 musel ukončit studia
- ve 22 letech ho srazila německá sanitka, kvůli židovství ho odmítli ošetřit na ulici
- nemohl publikovat pod vl. jménem → pseudonymy Jílek, Jakub
- láska k lidem, později pocity úzkosti
- deníky 38-41
 - *Modrá kniha*
 - *Žlhaná kniha*
 - *Červená kniha*
- *Ohnice* (1941)
 - později odvozena stejnojmenná literární skupina vedená Václavem Černým
 - existencialismus

Skupina 42

- 1942–1948
- hl. teoretikem Jindřich Chalupecký
- hlásání se ke světu, ve kterém žijeme
- „Poezie všedního dne“
- periferie velkoměsta
- pocity marnosti, nicoty
- civilní jazyk

Básníci
Ivan Blatný

Jan Hanč
Jiřina Hauková
Josef Kainar
Jiří Kolář

Malíři
František Gross
František Hudeček
Jan Kotík
Kamil Lhoták
Bohumír Matal
Jan Smetana
Karel Souček

Sochař
Ladislav Zív

Fotograf
Miroslav Hák

Teoretici
Jindřich Chalupecký
Jiří Kotalík

Jiří Kolář (1914–2002)

- nejoriginálnější osobnost ve 42
- prozaik, dramatik, výtvarník – koláže
- Sbírky *Ódy a variace*, *Křestní list*, *Dny v roce*, *Roky ve dnech*
- meziválečná avantgarda
- *Prometheova játra*, *Návod k upotřebení*, *Černá lyra*

Jindřich Chalupecký (1910–1990)

- stať *Svět, v němž žijeme*

Josef Kainar (1917–1971)

- *Nové mýty* (1946)

- báseň *Stříhali do hola malého chlapečka*
- absurdita okupace
- *Veliká láska, Člověka hořce mám rád*

Stříhali dohola malého chlapečka

Stříhali dohola malého chlapečka

kadeře padaly k zemi a zmíraly

kadeře padaly jak růže do hrobu

Železná židle se otáčela

Šedaví pánové v zrcadlech kolem stěn

Jenom se dívali Jenom se dívali

Že už je chlapeček chycen a obelstěn

V té bílé zástěře kolem krku

Jeden z nich Kulhavý učitel na cello

Zasmál se nahlas A všichni se pohnuli

Zasmál se nahlas A ono to zaznělo

Jako kus masa když pleskne o zem

Francouzská výprava v osmnáctsetřicetpět

Vešla do katakomb křesťanské sektyčky

Smích ze tmy do tmy a pod mrtvý jazyk zpět

Je vždy kus masa jež pleskne o zem

Učeň se dívá na malého chlapečka

jak malé zvíře se dívává na jiné

Ještě ne chytit a rváti si z cizího

A už přece

Ráno si staví svou růžovou bandasku

Na malá kamínka Na vincka hcípáčka

A proto učňovy všelijaké myšlenky

jsou vždycky stranou A trochu vlašné

Toužení svědící jak uhry pod mýdlem

Toužení svědící po malé šatnářce

Sedává v kavárně pod svými kabáty

Jako pod mladými oběšenci

Stříhali dohola malého chlapečka

Dívat se na sebe Nesmět se pohnouti

nesmět se pohnouti na židli z železa

Už mu to začlo

Divadlo

- klasická divadla
- kabarety
 - Červená sedma
 - loutkařský kabaret plzeňský
 - Karel Hašler, Eduard Bas, Vlasta Burian, Ferenc Futurista
- šantány
 - lidová zábavní místnost
- fr. vliv

šanson

- píseň s refrénem, výraznou pointou, může být recesistická
- hašlerovský kabaret
 - Červená sedma
 - národnostní nádech
- bohémský kabaret
 - více provokativní, mystifikující, blízký anarchismu
 - Jaroslav Hašek, František Gellner,
 -
- Spolek *Revoluční scéna*
 - představení Švejka

Jan Werich, Jiří Voskovec, Jaroslav Ježek

Jindřich Honzl (1894–1953)

- Groteskní, dadaistická, futuristická díla
- Inscenace Marinetových, Bretonových a Jarryho (Ubu králem, Král Ubu) děl
- s Frejkou založili Osvobozené divadlo

Jiří Frejka (1904–1952)

- 1927 zakládá s Burianem divadlo *DaDa*

E. F. Burian (1904–1959)

- Všestranný – básník, prozaik, publicista, dramaturg

- divadlo E.F.Buriana – Dxy – xy=(rok účinkování 19xy)
 - typická revue
 - voiceband
 - scénická recitace – důraz na hudebnost, rytmus, práce se světlem
 - tzv. Divadlo malých forem
- inscenace – Dykův *Krysař*, Máchův *Máj*

Divadlo malých forem

Jiří Voskovec & Jan Werich

- inspirování dadaismem
- určitá fraškovitost
- jazykový humor, hra se slovy, nonsens
- snaha zbořit hranici mezi jevištěm a hledištěm
- absurdní humor
- Jazzová hudba
- skladatel Jaroslav Ježek

Vest pocket revue

- důraz na improvizaci
- Jan Werich na plakátu uveden jako J.W.Rich

Divadlo DaDa

- snaha nachytat lidi v situaci, kdy jsou rozčilení, a vyfotit je při tom
- vtipné dialogy,
- Do roku 1931 nebyl nonkonformní

Forbíny

- částečně improvizované
- snaha přiblížit se publiku

Forbína

- pův. označení prostoru jeviště před oponou (též předscéna), v dalším slova smyslu označení výstupů hraných v tomto prostoru
- buďto spojovací prvek při proměně scény, nebo umělecký záměr, hlavně kvůli sepětí s divákem
- Osvobozené divadlo, V&W, Divadlo Jára Cimrmana

Osvobozené divadlo

- děj ustupuje do pozadí
- prokládán písněmi, tancem
- v&w vystupují jako herci, zpěváci...

- po '31 politická satira, politická revue
- v&w vystupují jako obyčejní lidé – Voskovec intelektuál, Werich živelný komik
- glosy
- návaznost na Laurela a Hardyho, Charlie Chaplina
- Předchůdce absurdního dramatu
- roku 1938 zavřeno z politických důvodů
- všichni emigrovali do USA

32 – *Caesar*

33 – *Osel a stín, Svět za mřížemi*

34 – *Kat a blázen*

36 – *Balada z hadrů*

37 – *Rub a líc, Těžká Barbora*

38 – *Pěst na oko*

Divadlo 2. pol. 20. st.

Luigi Pirandello (1837–1936)

- Nobelova cena
- model „divadla v divadle“, „hry ve hře“
- *Šest postav hledá autora*
- *Každý má svou pravdu*

Bertolt Brecht (1898–1956)

- ovlivněn expresionismem, marxismem
- antiiluzivní (epické) divadlo (Dává se najevo, že děj není skutečný - že je to jen hra.)
- režisér, dramatik, prozaik, básník
- zabýval se teorií divadla
- *Muž jako muž* (1926)
- komentování chování postav
- *Šestáková opera* (1928)

- songy
 - zpívané herci
 - vysvětlují chování postav
- zcizovací efekty
- politické hry s propagačním charakterem
- emigroval do Hollywoodu
- předchůdce absurdního divadla
- varoval před fašismem
 - *Strach a bída třetí říše* (1938)
 - *Matka Kuráž a její děti*

Paul Claudel (1868–1955)

- Brechtův protiklad – idealistické divadlo
- náboženský nádech, střet člověka a Boha, postavení člověka ve vesmíru – i „kosmické drama“
- dualismus – protiklady
- patetické, monumentální
- volný verš, spolupráce s hudebními skladateli – sbory, recitace
- *Zvěstování Panně Marii*
- *Saténový střevíček*

Tennessee Williams (1914–1983)

- Problémoví hrdinové – egoisté, alkoholici, tuláci
 - konflikt s morálkou, konvencemi
- vyčerpané vztahy
- *Skleněný zvěřinec*
- *Tramvaj do stanice touha*
 - hl. hrdinkou Blache
 - dívka, toužící po lásce
 - nakonec znásilněna, skončí v sanatoriu
- *Kočka na rozpálené plechové střeše*
 - divadelní hra

- hl. postavou egoistická, cynická žena
 - kvůli touze po majetku předstírá těhotenství
- jižanské prostředí

Existencialismus

- polovina 20. st
- ovlivnění existencialismem
 - člověk je do života vržen, nějak se s tím musí poprat, musí koexistovat ve světě bez Boha, neustále se rozhodovat, nést zodpovědnost...
- Martin Heidegger

Jean-Paul Sartre (1905–1980)

- [žán pol sártr]
- zastánce existencialismu
- ateista
- „Zhnusení životem“
- Díla *Bytí a nicota*, *Nevolnost*
 - též překládáno jako *Hnus*
 - Muž Roquentin je zhnusen životem
 - nausea, odpor
- hry *Mouchy*, *Za zavřenými dveřmi*
 - vychází z antického námětu, z trilogie *Oresteia* (Aischylos)
 - travestie – dílo se tváří jako něco, co není; přetvářka
- soubor 5 novel *Zed'*
 - příběh vězňů, oddělených zdmi – jako lidé v běžném životě
 - hl. hrdina zjistí, že jeho život nemá smysl, má být popraven, avšak rozsudek je oddálen

Albert Camus (1913–1960)

- próza, filosofické eseje
- *Caligula* (1938)
 - alegorie, politický motiv

- *Nedorozumění*
 - matka a dcera hl. postavami
 - vraždí nájemníky, aby tak vydělávali, avšak omylem zavraždí svého bratra se synem
- **Cizinec**
 - román
 - hl. postavou muž Meursault
- *Mýtus o Sisyfovi*

Absurdní drama

- Zlom ve 20. st.
- Rozklad klasického pojetí
- někdy nazýváno antidrama, antividadlo
- mizí konflikt, často i akce

Samuel Beckett (1906–1989)

- Ir
- Především drama, i próza
- někdy pokládán za zakladatele
- 1969 Nobelova cena
- ovlivněn Sartrem i Camusem
- odcizenost lidí, života, světa
- bezmocné postavy
- žádný akční hrdina
- *Čekání na Godota* (1948)
 - hrána až 1953
 - Vladimír, Estragon, Pozzo, Lucky
 - odcizenost mezi lidmi
 - tématem je úděl člověka ve světě
 - ovlivněn Joyce a Preust

Eugene Ionesco (1912–1994)

- Rumun, později tvořil ve Francii
- absurdita lidské existence...
- ještě větší důraz na mezilidskou komunikaci, lidé si nerozumí
- nonsens
- *Plešatá zpěvačka* (1948)
 - inscenována o 2 roky později
 - manželé Martinovi, Smithovi
 - jednotné prostředí
- *Židle, Nosorožec*

Sławomir Mrożek (1932–2013)

- Polské absurdní drama
- *Na moři*
 - poprvé hráno 1961
 - trosečníci se na člunu domlouvají, koho snědí prvního
 - nelogické situace
 - kanibalská groteska
- Žil v emigraci
- ovlivněn Ionescem, Beckettem, Kafkou
- absurdní, groteskní jednoaktovky
- černý humor
- *Karel, Policajti*

Friedrich Dürrenmatt (1921–1990)

- Švýcar
- filosofie, literatura, grafik, kreslíř
- často čerpal z historie
- snaha zobrazit to nejhorší možné řešení
- tragikomedie, grotesknost
- „Mistr paradoxů“
- odlidštěná společnost

- *Fyzikové, Návštěva staré dámy*

Poválečné americké drama

Arthur Miller (1915–2005)

- manžel Marilyn Monroe
- *Smrt obchodního cestujícího*
 - touha o naplnění snu
 - ztráta iluzí
 - obchodní cestující je neúspěšný, má dluhy. Proto spáchá sebevraždu, aby z pojistky zajistil zbytek rodiny
- psychologicky prokreslené
- typický americký dramatik období studené války
- *Zkouška ohněm*

Edward Albee (*1928)

- Průkopník amerického absurdního dramatu
- grotesknost
- *Kdo se bojí Virginie Woolfové*
 - 2 vzdělané manželské páry v sobě mají skrytá traumata, pocity, které v určitou chvíli vyplují na povrch → začnou se osočovat
 - kritika přetvářky
 - zachována jednotota místa, času a děje
 - Leitmotivem jsou synovi narozeniny
- *Stalo se v ZOO*
 - 2 mladí muži – Peter a Jerry – se sejdou v ZOO a vedou diskuzi- zvířata jsou zavřena v klecích, jako lidé. Jeden si pak na lavičce ohraničí prostor plotem, a někdo někomu vloží nůž do ruky a sám na něj naběhne.
- Experimentátor, přesto snaha zobrazovat pravdu

Richard Nash (1913–2000)

- *Obchodník s deštěm*
 - rodina

- do dcery se zamiluje tulák Starbuck, který tvrdí, že umí přivolat déšť

České poválečné drama

- Drama omezováno
- především divadla se socialistickou tematikou – socialistický realismus
- Divadelní zákon
- Divadla mění své názvy
- především veselohry

Vašek Káňa (1905–1985)

- *Parta brusiče Krhana*
 - dělník, člověk z lidu

Jan Drda (1915–1970)

- komediálnost především v:
 - *Hrátky s čertem*
 - *Dalskabáty; hříšná ves aneb Zapomenutý čert*

Vratislav Blažek (1925–1973)

- největší dramatik
- film, divadlo, časopis Dikobraz
- aktuální témata války, míru, byrokracie, přetvářky, české povahy
- návaznost na Hašlera, osvobozené divadlo → Divadlo satiry
- *Kde je Kuťák*
 - alegorie
 - kritika přetvářky a frází komunismu
- *Starci na chmelu* - první český muzikál

Josef Kainar (1917–1971)

- *Nové divadlo satiry*
- první české absurdní drama *Ubu se vrací, aneb dršťky nebudou*
 - Inspirováno Jarryho *Králem Ubu*

Divadlo v letech 56'–69'

- zlaté období českého divadla, doba uvolnění
- vznikají divadla inspirována Osvobozeným divadlem, Burianovým „Děčkem“
- malá „autorská divadla“
 - herci jsou amatéři nebo sami autoři
 - improvizace, snaha zabavit
 - často amatérští herci
 - názor autora se ztotožňuje s názorem herce
 - *Divadlo na Zábradlí*
 - *Semafor*
 - *Nedivadlo Ivana Vyskočila*
 - *Divadlo Jára Cimrmana*
 - Liberecké studio Ypsilon
 - *Husa na provázku*

Semafor

- **SE**dm **MA**lých **FO**rem
- film, poezie, pantomima, výtvarné umění, loutky
- První hra *Člověk z půdy*
- Suchý & Šlitr
 - /slamák & buřinka/ na hlavě
 - & vážný, puntičkář, intrikář
- vliv dadaismu
- 67 – nová dvojice bavičů
- Šimek & Grossman
 - pointa
 - textappealy – nejdůležitější je text
- Divadelní klub Olympik
- *Zuzana je sama doma, Zuzana je zase sama doma, Taková ztráta krve*
- uvolněná stavba her

- inspirace šantány, kabarety, varieté, osvobozeným divadlem
- ovlivnění poetismem, dadaismem
- *Jonáš a tingl-tangl, Dr. Matrace*
- 65-68 tvořil také Miroslav Horníček
 - tzv. *Hovory přes rampu*
 - *Hovory H*

Nedivadlo Ivana Vyskočila

- I. V. *1929
- netradiční, hl. role textappealů, nepříliš důležitý děj
- provokace diváka
- tzv. narativní divadlo, bez opony, rampy, zákulisí...
- dialog s publikem
- *Kdyby tisíc klarinetů, Meziřeči, Křtiny v Hřbívích aneb blbá hra*
- *Malý Alenáš, Haprdáns* (**Hamlet**, princ **dánský**)

Boleslav Polívka (*1949)

- Klaun, mim, herec, autor
- propojení činohry s pantomimou
- ovlivněn komedií dell'arte – hodně improvizace
- *Trosečník, Šašek a královna*

Historické drama

- rozvoj v 60. - 70. st.
- Náměty z historie

Oldřich Daněk (1927–2000)

- *Vévodkyně valdštejských vojsk*
- návaznost na *Brechta* /viz Bertolt Brecht (1898–1956)/

Jiří Šotola (1924–1989)

- Významné osobnosti
- *Cesta Karla IV. do Francie a zpět*

Básnické drama

- Rozvoj v poválečných 50. letech
- lyrické drama – psáno ve verších

Pavel Kohout (*1928)

- *Katyně, Bílá kniha o kauze Adam Juráček*
- *Dobrá píseň*
 - komedie o 3 dějstvích
- *Taková láska*
 - téma lidských vztahů
 - hl. hrdinka Lída Matissová žije se svým přítelem a potká lásku z vysoké školy, rozhodne se pro ni. On ji však odmítne kvůli kariéře, ona následně umře, ale není jasné jestli následkem toho.
- *August August, August*
 - cirkusové prostředí, postava klauna a ředitele v logickém rozporu
 - smutný klaun August má sen, že bude drezírovat 8 bílých koní → ředitel na něj pustí tygry (komunistické hledisko)

František Hrubín (1910–1971)

- *Srpnová neděle*
 - v jihočeském prostředí
 - ovlivněn Fráňou Šrámkem a Čechovem
 - Morák, Mixová
 - všichni touží po nějakém životním uplatnění, ale nedaří se jim to

České absurdní drama

- První Josef Kainar – *Ubu se vrací aneb dršťky nebudou*
- vychází z tehdejších okolností, ovlivněny politickou situací

Milan Uhde (*1936)

- Spojen s divadlem Na provázku
- často příběhy ze skutečného života
- i téma protektorátu

- *Král Vávra*
 - satira socialistické společnosti havlíčkovského typu
 - Borovského *Král Lávra*
- postavy Stará vrba, Kolíček
- zkorumpovanost společnosti, řízení se bezduchými hesly
- rozhlasové, televizní hry
 - *Svědkové – Kafkův Proces*

Václav Havel (1936–2011)

- Všimá si pseudokomunikace – politická moc zakomponována do řeči – fráze
- podobné Ionescovým hrám
- člověk je upoután komunikací, řeč je institucionalizovaná, čemuž člověk podléhá
 - tzv. jazyk Ptydepe
- *Vernisáž, Vyrozumění, Ztížená možnost soustředění, Protest*
- Krize lidské identity
- často se vyskytuje postava Ferdinanda Vaňka
 - rysy Václava Havla
 - vstřícný, morálně na výši, introvert
- *Zahradní slavnost* (1963)
 - „hl. postavou je jazyk“
 - Lidé jsou pozváni na zahradní slavnost, kde je zahajovací a likvidační služba. Obě jsou ale nakonec zrušeny.
 - odkaz na přebujelou byrokracii, frázovitost
- *Audience* (1975)
 - hl. postavou Ferdinand Vaněk, příkulovač
 - sládek pokušitel se dozví, že je Vaněk spisovatel a přemluví ho, aby napsal posudek
- *Vernisáž* (1975)
 - navštěvuje bar, ve kterém mu manželé předvádějí své snobství, předvádějí se
 - grotesknost, nadsázka
- *Largo Desolato* (1984)
 - na Dr. Leopolda Kopřivu jsou vyvíjeny tlaky systému. Podlehne a očekává uvolnění napětí,

které však nenastává.

- *Pokoušení* (1985)
 - inspirováno Goetheho *Faustem*
 - karikatura, grotesknost
 - hl. postavou Dr. Jindřich Foustka, který pracuje ve výzkumném ústavu, kde ale jen „střeží vědeckost“. Zabývá se okultními vědami
 - pokušitelem je Fistula, což je, jak se zjistí, fízl
- *Horský hotel* (1976)
- *Asanace*
- *Odcházení* (2009)
 - hl. postavou vydavatel Rieger, proti kterému stojí jeho nástupce Klein. Ten poté dědí jeho vilu a višňový sad (symbol tradic).

Josef Topol (1935–2015)

- *Divadlo za branou*
- *Konec masopustu*
 - český venkov, kde během masopustu probíhá znárodňování majetku
 - hl. hrdinou sedlák Král
- *Kočka na kolejích*
 - o vztahu muže a ženy –
 - Evi a Věna se vrací z výletu a rozebírají svůj dlouholetý vztah, bilancují

Divadlo Jára Cimrmana

- Fiktivní postava českého všeučelce
- zakladateli Zdeněk Svěrák (1936) & Ladislav Smoljak (1931–2010)
- také Miloň Čepelka, Pavel Vondruška
- návaznost na mystifikační humor Jaroslava Haška, klaunství Voskovce & Wericha, poetismus
- jistá groteskní absurdita
- 2 části – seminář a aplikace semináře – hry, ilustrace referátu
- parodie českých historických souvislostí, děl
- první hrou *Akt* (1967)

- Vyšetřování ztráty třídní knihy..., Hospoda na mýtince, Vražda v salonním kupé, Cimrman v říši hudby, Dlouhý, široký a krátkozraký, Posel z Liptákova, Blaník, Záskok, Cesta na severní pól, České nebe

Americká próza

Norman Mailer (1923–2007)

Nazí a mrtví

- válka v tichomoří s Japonci
- autobiografické
- psychologické portréty amerických vojáků – bez hlavního hrdiny
- generál Cummings jedná s lidmi jako s figurkami na šachovnici

Joseph Heller (1923–1999)

- Americký žid
- čerpá z autopsie (vlastní zkušenosti)
- zobrazování krutosti a absurdit války
- *Hlava XXII*
 - reakce na II. sv. v.
 - absurdní, tragikomické
 - Voják musí na základě neexistující „hlavy XXII“ dokázat, že je blázen, aby byl propuštěn. Pokud to však konstruktivně dokáže, není samozřejmě blázen.
 - hl. postavou poručík Yossarian
 - přirovnáváno ke Švejkovi

Beat generation (generace beatníků)

Ken Kesey (1935–2001)

- [kíži]
- *Vyhoďte ho z kola ven* (1963)
 - One Flew Over the Cuckoo's Nest
 - zfilmováno Milošem Formanem

- hl. hrdinou svobodomyšlný a odvážný Ir McMurphy
- proti němu stojí Velká sestra, reprezentující morálku a institucionalizovanost
- postava indiánského „náčelníka“ Bromdena

Truman Capote (1924–1984)

- *Chladnokrevně* – pravdivé vyjádření čtyřnásobné vraždy a jejích důsledku
- psychologická próza, detektivka
- vyprávěno vrahem Perryem - „obžaloba společnosti“

William Styron (1925–2006)

- *Sophiina volba*
 - publicistická beletrie
 - čerpáno z deníků nacisty Rudolfa Hesse
 - inspirováno skutečným životem nežidovské polské dívky
 - Hl. hrdina, spisovatel Sting, pocházející z USA, se seznámí se Sofií s Nathanem, kteří se snaží vychutnávat život.
 - Sofie volí mezi 2 muži, mezi oblastí působení po koncentračním táboře, mezi 2 svými dětmi
 - Nathan propadá drogám, společně nakonec spáchají sebevraždu

Černošská tematika

Alex Haley (1922–1992)

- *Kořeny*
- *Sága jedné americké rodiny*
 - osudy americké rodiny dovlečené do USA z Afriky
 - velký vliv na černochoy
- Kunta Kinte
- fikce opřena o realie

Toni Morrisonová (*1931)

- Narodena jako Chloe Anthony Woffordová
- Nobel 1993
- *Milovaná*

- černošská žena uteče z otroctví a rozhodne se zabít své děti, aby utekly stejnému osudu
- citově zabarvené, různé POV
- Pulitzer 1988

Vladimir Nabokov (1899–1977)

- Experimentátor,
- „Literatura musí být smyšlená.“
- *Lolita*
 - Profesor Humbert se spřátelí s jednou ženou, jejíž dcerou je posléze posedlý.
 - Prvně vyšla ve Francii a vzbudila velký rozruch
 - intertextovost, aluze na ca 50 dalších děl
 - moderní palimpsest
 - „Lolita“ je eufonie

Science Fiction

- Rozvoj vědy a techniky
- témata letů do vesmíru, umělé inteligence, kyborgové,

Isaac Asimov (1920–1992)

- *Já, robot*
 - sci-fi, detektivní, dobrodružný...

Robert Anson Heinlein (1907–1988)

- *Hvězdná pěchota*

Ray Douglas Bradbury (1920–2012)

- *451° Fahrenheita*
 - Kriticko-reflexivní sci-fi
 - bod vzplanutí papíru – společnost na Zemi je ovládána totalitním systémem, který zabraňuje svobodnému myšlení a páli knihy.
 - Hasič Montag je členem čtyř požárníků, která požáry nehasí, ale zakládá – na místě knih. Jednou však knihy před shořením ukradne a o volnu je čte. Poté ho dopadnou, on je obelstí tím, že spálí jen jednu z těchto knih a zbytek utají.
 - Společnost kontrolována TV obrazovkami

- *Martěanská kronika*
 - svět mimozemský je konfrontován se světem pozemšťanů

Jerome David Salinger (1919–2010)

- *Kdo chytá v žitě*
 - 16letý mladík Holden Caulfield se setkává s životem, neprospívá už ve třetí škole, ze které ho také vyhodí.
 - Subjektivní způsob vyprávění ich-formou
 - četné retrospektivy

Anton Myrer (1922–1996)

- *Poslední kabriolet*
 - 4 mladí se sejdou na Harvardu a zažívají různá studentská dobrodružství. Nespoutanost vyjádřena, symbolizována kabrioletem jednoho z nich. Toto je pak přerušeno II. světovou válkou, po jejímž skončení se hlavní hrdina ožení...
 - Hl. hrdina příběh vypráví svému budoucímu zeťovi.

John Irving (*1942)

- *Svět podle Garpa*
 - hl. hrdinou spisovatel Garp a jeho matka, feministka Jenny Fieldsová
 - řeší tabuizované věci
- *Pravidla mošterny*

Kurt Vonnegut jr. (1922–2007)

- Američan – [:voneget]
- Zažil bombardování Drážďan
- *Jatka číslo 5*
 - mnohvrstevnatý text

tady něco chybí!

Britská próza

- Multikulturní prostředí, mnoho menšin – Irové, Skotové, Indové... → rozmanitost
- rozpor mezi tradicí a experimentem
 - experimentátoři navazují na V. Woolfovou, J. Joyce
- „Mladí rozhněvaní muži“ - seskupení mladých levicových intelektuálů, vznik v 50. letech.
 - Navazují na realistický román XX. století, ale bouří se proti společnosti, indoktrinaci
 - próza i drama

John Braine (1922–1986)

- *Místo nahoře*
 - Joe Lampton, pocházející z nižší společnosti, dokáže využít sexu ke společenskému vertikálnímu pohybu až se dostane do vyšší společnosti. Tou je však zhnusen kvůli její vyprázdněnosti.

John Wain (1925–1994)

- *Pospíchej dolů*
 - Charles Lumley nesnáší snobství a vyšší společnost, pikareskní (šibal, prostáček) hrdina, mění neustále pracovní pozice.

John Osborne (1929–1994)

- dramatik
- *Ohlédni se v hněvu*
 - Jimmy Porter je rozhněvaný intelektuál brojící proti společnosti a jejímu kastování. Svůj neúspěch si vybíjí na své ženě.
 - Nespisovný jazyk, slang

Alan Sillitoe (1928–2010)

- *V sobotu večer a v neděli ráno*
 - pracuje v továrně. V sobotu večer a v neděli ráno prožívá „skutečný“ život po barech.
- hrdinové z nižších vrstev

Univerzitní román

- vychází z Rozhněvaných mladých mužů

- reakce na události ve společnosti – 1944
- ani s vysokou školou se lidé nemají šanci dostat mezi britskou smetánku

Kingsley Amis (1922–1995)

- *Šťastný Jim*
 - velmi oblíbený v 50. letech, zfilmován, zdramatizováno
 - Jim Dixon je lektorem historie, učí na VŠ a je na něm jasně patrný odpor vůči vyšší společnosti a jejím konvencím. Tě se vysmívá a jednou se v opilosti zdiskredituje svým „vystoupením“, po kterém se ale nemusí se svými názory tajit.

David Lodge (*1935)

- čtivá, humoristická tvorba
- *Svět je malý, Hostující profesoři*
 - parodie, ironická forma středověké romance
 - osvojování vědy, získávání (i sexuálních) zkušeností

Graham Greene (1904–1991)

- Ovlivněn existencialismem
- psychologické romány, katolická, politická témata
- těžko zařaditelný, i dobrodružná, detektivní, satirická díla...
- vstoupil do komunistické strany, kde byl 4 týdny a poté se stal katolíkem
- postavy hledající místo ve společnosti, kterým se nedaří naplňovat ideály (ať už komunistické, katolické i další)
- *Monsignore Quijote*
 - Obyčejný kněz z Tobosa, který se stane monsignorem, se snaží zachovat si svou víru naprosto nezkaženou, chrání svou církev před komercializací.
 - Intertextovost – kněz označuje své auto Rossanta, jak se jmenoval Quijotův kůň
 - debatuje o svých názorech s komunistou Sanchou
 - konfrontace dobra a zla
- možnosti volby, rozhodnutí...

William Golding (1911–1993)

- Ovlivněn existencialismem
- *Pán much*

- alegoricko-filosofický román
- Letadlo ztroskotá v tichomoří a skupinka chlapců se ocitne na pustém ostrově. Mezi nimi se projevuje egoismus, zřetelnost... Člověk zbavený civilizačního pozlátka. Nakonec jsou osvobozeni anglickou vojenskou lodí (deus ex machina?)

Francouzská próza

- 2. pol. 20. st.
- Vliv existencialismu, avšak i jeho parodie

Boris Vian (1920–1959)

- prozaik, novinář, hudebník, kritik, šansoniér, mystifikátor
- obdoba beat generation nebo rozhněvaných mladých mužů
- intertextovost,
- život&smrt, dobro&zlo
- *Pěna dní*
 - parodie na existencialismus
 - absurdní, fantazijské
 - 2 zamilované páry, hl. hrdinka umírá na rozkvetlý leknín v těle
 - hl. postavou Jean Sol Partre
- *Naplivu na vaše hroby, Mravenci*
 - soubor povídek s válečnou tematikou, ač se Vian války neúčastnil

Françoise Saganová (1935–2004)

- vl. jménem Françoise Quoirez
- hrdinky ženy, opojené láskou, nechtějí se vázat konvencemi
- *Dobrý den, smutku*
- *Jeden úsměv*
 - Dominika a Luc jsou sexuálně šťastným párem, ale dostávají se do stereotypu

Nový román

- Francie
- někdy nazýván metarománem, antirománem; románem objektivním, románem pohledu

- autoři neuznávají klasický balzacovský román – nemůže postihnout skutečnost
- absence uceleného děje, jen zlomky, útržky, náznaky
- práce s popisem, odstraněn vševědouce vypravěč
- odmítání psychologie postav, postavy často nezřetelné, kafkovsky popisované (např. A)
- autoři často literárními teoretiky

Nathalie Sarrautová (1902–1997)

- *Tropismy*
 - člověk reaguje na své okolí
- vychází z behaviorismu
- *Zlaté plody*
 - fr. společnost debatuje o knize *Svaté plody*, která je jimi vychvalována
 - člověk není schopen postihnout celistvou skutečnost

Alain Robbe-Grillet (1922–2008)

- vyloučena psychologie
- Za nový román
- *Gumy*
 - půdorys klasické detektivky, ale vrahem je sám detektiv. Ten si kupuje v papírnictví gumy
- *Žárlivost (La Jalousie)*
 - ve francouzštině také „žaluzie“
 - Muž pozoruje přes žaluzie svou ženu A., o které si myslí, že ho podvádí(,) se sousedem Franckem.
 - Skrz žaluzie lze vnímat jen fragmenty děje.
- vypravování se stalo nemožným
- snaha oprostit se od politických, náboženských, magických souvislostí
- Žádné metafory, přirovnání
- žádný čin není hrdinský či ušlechtilý, činy stejně jako věci prostě jen jsou

Postmoderna

- Reaguje na změny společnosti, moderní avantgardu, krizi lidského poznání

- Preference současnosti, minulost nostalgizována

Neorealismus

- Itálie 2. pol. 20. st.
- Literatura, film
- návrat k věčnému pohledu na život, všímá si drsné společnosti
- hrdinou obyčejný člověk na okraji společnosti, prostitutky, nezaměstnaní, sirotci
- ovlivněn existencialismem
- Federico Fellini, Luigi Visconti, Pierre Passolini

Alberto Moravia (1907–1990)

- Ovlivněn existencialismem a neorealismem
- romány, povídky
- *Horalka*
 - Poválečná Francie
 - Matka si všímá změn v chování své dcery, která je po znásilnění marockými vojáky ke všemu lhostejná, především co se jejího intimního života týče.
- *Římanka*
 - Hl. hrdinka se začne po ztrátě lásky a práce žít v Římě prostitutkou, aby uživila sebe a svou matku. Setkává se s fašisty i partyzány a to, že se stala prostitutkou bere spíše s nadhledem.

Latinskoamerická literatura

- Ovlivnění postmodernou

Jorge Luis Borges (1899–1986)

- Prolínání realistické roviny se snovostí, racionalita s tajemnem
- motiv dvojnictví, knihovny jako labyrintu, svět je bludiště
- *Obecné dějiny hanebnosti, Kniha z písku*

Gabriel García Márquez (1927–2014)

- Magický realismus – střet reality se snovostí, mytologií
- Nobel 1982

- vliv indiánské kultury, lidové slovesnosti
- částečně imaginární svět
- *Sto roků samoty*
 - aluze na jiná díla, Bibli, apokalypsu
 - zpracované dějiny, vše jde dokola
- *Láska za časů cholery*

Německá próza

- 2. pol. 20. st.
- Gustav Meyrink, Mann,
- Skupina 47
 - publicisticko-politická
 - obroda člověka, německého národa
 - Heinrich Böll, Günter Grass a další
 - návaznost na Manny, v centru pozornosti válka

Heinrich Böll (1917–1985)

- 1972 Nobel
- ovlivněn existencialismem, Hemingwayem
- lakonické, věcné, rádobý-objektivní texty
- absurdita války, traumata
- účastník války, později zajatec
- *Vlak jel přesně*
 - Němečtí vojáci sice za válku mohou, ale stali se součástí celé mašinérie.
- *Billiard o půl desáté*
 - osud německé rodiny – přirovnání k osudu celého Německa
- od konce 60. let si všímá komercializace, amerikanizace
- ?

Günter Grass (1927–2015)

- 1999 Nobel

- pocházel z napjatého německo-polského prostředí
- *Plechový bubínek*
 - část Gdaňské ságy
 - Chlapec se ve 3 letech rozhodne, že přestane růst. Tím si zachová dětský pohled a je osvobozen od dospělého světa.
 - Pikareskní román (ze špan. termínu *picaro* - šibal, taškář, šejdír, pobuda)
- obdobou beat generation nebo rozhněvaných mladých mužů
- prvky absurdního dramatu
- parodie na tzv. „bildungsroman“

Sovětská próza

Čingiz Ajtmatov (1928–2008)

- Ruský píšící Kyrgyzstánek
- prozaik, povídky, romány
- protiklad oficiální ruské budovatelské literatury, motivy magického románu
- baladické, apokalyptické romány
- *Popraviště*
 - několik provázaných rovin
 - ničená příroda
 - drogoví dealeři
 - Ježíš Kristus & Pilát

Historická, memoirová

Boris Pasternak (1890–1960)

- Básník a prozaik
- zobrazení nepřikrášlené, neidealizované ruské společnosti
- *Doktor Živago*
 - společenské proměny během bolševické revoluce
 - Lékař Jurij Živago (nomen omen) se zamiluje do Larisy (Lary), ta se zamiluje do Strelnikova
 - autobiografické rysy
 - aluze na Čechovova díla

Alexandr Solženicyn (1918–2008)

- Ruský prozaik
- účasten 2. světové válce
- nová témata – GULag
- *Souostroví Gulag*
- protiklad budovatelské literatury
- velmi ovlivněn klasickou ruskou prózou
- *Jeden den Ivana Děnisoviče*
 - Ivan Děnisovič Šuchov odsouzen na 10 let za velezradu, snaží se zjednodušit si svojí existenci různými fígly a melouchy. Jeho situace je bezvýchodná – pokud přežije své věznění, přijde dalších 10 let.
 - vězeňský slang

Česká próza po II. sv. válce

- Rozmach komunismu
- návrat lidí z exilu
- témata války, boje s fašismem, vězení, komunismu

Julius Fučík (1903–1943)

- Komunista
- novinář, kritik, reportér
- *Reportáž psaná na oprátce*
 - vzniklo ve vězení roku 1943
 - psáno pomocí motáků, které vynášela jeho žena
 - ovlivněno novinářinou – psáno dokumentárně
 - charakteristika vězňů, komisařů, dozorců...
 - protifašistický názor
 - „Raději zemřít než zradit ostatní“
 - později velmi zpopularizováno

Jan Drda (1915–1970)

- *Městečko na dlani*
- *Němá barikáda*
 - soubor 11 povídek
 - poukaz na odpor Čechů proti fašistům
 - snadno čitelné, přímočaré,
 - většinou obyčejní lidé, kteří se stanou hrdiny
- *Pancéřová pěst*
 - jednoznačný pohled na Čechy a Němce
 - patetické
 - celkem časté metafory
 - vychází z dobrodružných románů
 - snadno srozumitelné

Jiří Weil (1900–1959)

- *Moskva – hranice*
 - ve 30. letech, kdy už začíná komunistická éra
 - dokumentární román o komunistických čistkách v Rusku
- *Život s hvězdou*
 - vliv existencialismu
 - blízkost s Kafkou nebo Hostovským
 - Žid Josef Roubíček, který si připadá ve společnosti ztracený, je vyhozen z práce úředníka a je mu přisouzena práce zahradníka na hřbitově. Při životě ho drží jeho kocour a jeho přítelkyně, která emigrovala. Kocoura potom někdo zastřelí
- *Na střeše je Mendelssohn*

Arnošt Lustig (1926–2011)

- Pracoval jako krejčí, v 16 letech poslán do koncentračního tábora
- v roce 1945 se mu podařilo uniknout z transportu smrti (z Buchenwaldu do Dachau) a až do konce války se ukrýval
- Častými hrdiny židovští chlapi či ženy, obyčejní lidé, kteří se však zachovají v mezních situacích, kdy stojí tvář v tvář smrti, statečně, odvážně.
- Není psychologicky prokreslené, spíše vnější popis

- „Lepší udělat něco než nic“
- *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou*
 - inspirováno skutečnou událostí
 - Skupina židů je deportována do koncentračního tábora, kde jsou neustále vydírání. Snaží se uplácet, aby byli propuštěni, ale teror neustává. Nakonec v plynové komoře Kateřina vytrhne jednomu gestapákovi samopal z ruky.
- *Dita Saxová, Démanty noci*

Ladislav Fuks (1923–1994)

- Psychologická próza
- židovské osudy
- všímá si tajemnosti, fantastičnosti
- *Spalovač mrtvol*
 - 1967, 68 zfilmováno Jurajem Herzem
 - Pan Kopfrkingl, který pracuje v krematoriu, si připadá sice vznešeně a na úrovni, ale nechá se snadno ovlivnit okolím. Na návštěvu do krematoria k němu chodí přítel Reinke – nacista. Ten ho přesvědčí o jeho německé krvi, až začne Kopfrkingl příbuzné-židy likvidovat.
 - Knižní jazyk v kontrastu k činům.
 - Černý humor, tragikomedie
- *Pan Theodor Mundstock*
 - podobné Weilovu *Životu s hvězdou*
 - Pražský žid byl vyhozen ze své původní práce a prožívá řadu halucinací a dialogů se svým schizofrenním stínem, kterému říká Mon. K očekávanému transportu do koncentračního tábora se pokusí připravit trénováním přežití v podobných podmínkách. Vytváří si různé postupy, ale pak, když přechází ulici, si přehodí kufr z jedné ruky do druhé přesně podle postupu, přičemž ho srazí německé nákladní auto.
- *Variace na temnou strunu, Myši Natálie Mooshabrové*

Nová (2.) vlna

- Lze sem zařadit i Fukse a Lustiga
- snaha o co nejpravdivější zobrazování situací židů, ne tak patetické, černobílé a jednostranné

Norbert Frýd (1913–1976)

- Levicově smýšlející, žid

- po návratu z koncentráku pracoval jako textař, dramaturg
- ne tak schematický pohled na věc jako třeba u Drdy, nejsou všichni židé ti dobří a naopak
- *Krabice živých*
 - v koncentráku jsou dvě krabice – s kartami mrtvých a živých lidí
 - hl. hrdinou Zdeněk Roubík – intelektuál zajímající se o film – se časem propracuje až na pozici správce této krabice živých. Pak je přesvědčován tam utvořeným odbojem, aby s těmito kartami manipuloval.
 - Strohý jazyk, slang SS
 - mukl – Muž Určený K Likvidaci

Jan Otčenášek (1924–1979)

- *Občan Brych*; Romeo, Julie a tma
 - Mladý nežid Pavel skrývá před Němci židovku Ester
- *Občan Brych*

Josef Škvorecký (1924–2012)

- „Moderní klasik české literatury“
- redaktor, scénárista, překladatel, lit. a film. kritik
- motivy jazzu, erotika
- Roku 1969 emigroval do USA, později se usadil v Torontu, kde také učil na univerzitě a kde založil vydavatelství '68 Publishers, ve kterém vydával knihy zakázané v Československu.
- *Sedmiramenný svícen, Legenda Emöke, Hříchy pro pátera Knoxe*

Pentalogie s Dannym Smiřickým

- hl. hrdinou Danny Smiřický
- poangličtělá jména, slang, vulgarismy; propracované dialogy
- *Zbabělci* (1958)
 - musela být stažena kvůli interpretaci jako útok na socialistický režim
 - Mladík Danny Smiřický ze sebe dělá hrdinu na konci II. sv. války, hlavně kvůli dívce Ireně, ale ve skutečnosti je celkem citlivý.
 - velmi subjektivizované
 - autobiografické rysy
 - kritika maloměstské společnosti
- *Tankový prapor*

- mnohem ironičtější a rýpavější než *Zbabělci*
- *Mirákl*
 - Danny jako učitel
- *Příběh inženýra lidských duší*,
 - Kanada, prostředí Torontské univerzity
 - pocity emigranta vzpomínajícího na svou zemi
- *Prima sezóna*

Ludvík Vaculík (1926–2015)

- spisovatel, žurnalista, fejetonista
- dříve komunista, ale později prozřel
- vyučen obuvníkem, v zahraničí studoval vysokou školu politickou a sociální
- na 6. sjezdu -?socialistických spisovatelů?- roce 1967 přednesl svůj manifest *Dva tisíce slov*, namířený proti komunistickému establishmentu
 - kritika vlády lidu, kdy ale lid nevládne a slušný člověk se k vládě nedostane
- redaktorem Národních novin, LN
- od roku 1969 zakázaným autorem
- založil vydavatelskou edici *Petlice* – protipól oficiální edice *Klíč*
- účastnil se aktivit kolem charty 77
- román *Sekyra*
 - střet otce se synem(?)
 - ztráta iluzí otce o komunistickém režimu
 - tradice (jejímž symbolem je právě sekyra) vs. socialismus
 - vztah k rodnému Valašsku, tamní jazyk
 - důmyslné prolínání rovin
- *Český snář* (1983)
 - samizdat
 - autobiografické, alter ego
 - komentář společenského dění
 - těžko uchopitelné; vzpomínky, fejetony
 - prostředí českých disidentů jako Havel nebo Gruša

- humor, vtip
- *Morčata*

Ivan Klíma (*1931)

- prozaik, dramatik, esejista, autor rozhlasových her
- kritika společnosti → tzv. Společenský román
- ovlivněn existencialismem
- Jako dítě strávil nějaký čas v Terezíně
- v USA přednášel, po návratu do ČR dělal metaře
- *Hodina ticha*
- nepoužívá vulgarismy,
- soubor povídek
 - *Má veselá jitra*
 - *Moje první lásky*
 - *Má zlatá řemesla*
- *Láska a smetí*
 - autobiografický román
 - zážitky z
 - dětských let
 - vliv existencialismu, konflikt jedince a moci

Ota Pavel (1930–1973)

- vl. jménem Ota Popper
- žid
- často ze sportovního prostředí, rybářská tematika
- nepatetické, lidské povídky s láskou k přírodě; humor
- často vzpomínkové knihy s nostalgicitou, teskností po mládí
- *Dukla mezi mrakodrapy*
 - sportovní povídky a reportáže
-
- *Smrt krásných srnců* (1971), *Jak jsem potkal ryby*, *Zlatí úhoři*

Bohumil Hrabal (1914–1997)

- Náměty z vlastního života, děj často zasazen do Nymburka
- studoval v Praze a začal studovat práva, která ale dostudoval až po válce a právníkem se nikdy nestal
- prošel mnoha „podřadnými“ zaměstnáními
- v 70. letech mohl vydávat, ale díla byla silně cenzurována
- často prý psal knihy „na jeden záťah“
- až hospodský jazyk vedle metafor
- dlouhá souřadná souvětí
- *Perlička na dně*
 - příběhy o obyčejných lidech z jeho okolí, o autorovi samém
 - i lidé na dně společnosti mají své perly, kladné vlastnosti
- *Pábitelé* (1964)
 - pábit – vyprávět s jistou mírou mystifikace
 - pábitelé jsou výstřední a snaží se něco sdělit, přičemž ani nejde o obsah ale o formu, styl
- často si všímá všedních věcí, kuriozit
- *Taneční hodiny pro starší a pokročilé*
 - novela tvořena jen jednou větou
 - inspirováno Joycovou *Odysseou*
 - vypravěč fantasta originálním řečovým projevem předkládá své zážitky
- *Ostře sledované vlaky*
 - Nesmělý Miloš Hirma chce spáchat sebevraždu, ale někdo ho zachrání. Pak se na nádraží setká s nějakou zkušenou úřednicí, která ho zasvěťí do tajů těchto.
 - Psáno ich-formou
- *Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet*
 - soubor povídek 1965
 - obyčejný život
 - pábitelství i černý humor
- *Obsluhoval jsem anglického krále*
 - ovlivněno surrealismem a automatickým textem
 - Jan Dítě (nomen omen), obyčejný pikolík, personalizovaný vypravěč, touží po majetku.

- „Román o hledání sama sebe“
- *Městečko u vody* – tzv. nymburská trilogie
 - *Postřižiny*
 - ze života jeho rodičů
 - témata radosti ze života, bezstarostnosti
 - grotesknost, vtipnost
 - hov. Jazyk, slang, nářečí
- *Slavnosti sněženek*
- *Příliš hlučná samota*
 - Vzdělaný dělník Haňta lisuje knihy, z čehož si ty kvalitní vybírá, čte a bere domů. Jak říká, je vzdělán proti své vůli. Vzhledem k tomu, že se chystá jeho náhrada v práci strojem, spáchá sebevraždu tím, že se nechá slisovat.

Pavel Kohout (*1928)

- Zamlada funkcionářem
- šéfredaktorem satirického časopisu Dikobraz
- dramaturg Divadla na Vinohradech
- po 68' začal stranu kritizovat, podepsal Chartu 77 a byl ze strany vyloučen
- po svém vycestování byl nucen zůstat v Rakousku
- v 50. letech tvorba pro-komunistické poezie
- sbírky *Verše a písně*, *Čas lásky a boje*
- od pol. 50. let už se stává kritičtější, co
 - *Bílá kniha o kauze Adam Juráček*
 - Adam Juráček, učitel TV a , začal silou vůle chodit po stropě. Komunisté a společnost tomu nejprve nevěří, a pak s ním alespoň nesouhlasí.
 - Různé úhly pohledu
- *Katyně*
 - grotesknost, absurdita, nadsázka, černý humor
 - odosobněný systém moci, blízkost s Orwellem
 - Neprokreslené postavy
 - Neprůbojný a naivní Lízince Tachecí se nepovede dostat na žádnou školu, a tak ji maminka pošle na učiliště pro mladé katy, SUPOV (střední učiliště popravních věd).

- Femme fatale – osudová žena – ač se o to nesnaží, ovlivňuje životy ostatních
- časté retrospektivy
- konec kapitoly přesahuje do té další ([zjistit](#))
- květnatý jazyk v kontrastu s tematikou
- slang katů
- prolínání přednáškami o historii katů
- *Nápady svaté Kláry*
 - mladá dívka má dar věštby, o kterou ale přichází, když je poprvé políbena
- *Kde je zakopán pes?*
 - memoár(ový) román
 - deník – střet komunistů a disentu
- *Dobrá píseň*
 - lyrizovaná hra
 - komedie o třech dějstvích
- *Hvězdná hodina vrahů; Sněžím*

Milan Kundera (*1929)

- Prošel podobným vývojem jako Kohout, nejprve byl s režimem zadobře, pak se začal distancovat
- z rodiny muzikantů
- vystoupil na IV. Sjezdu spisovatelů '67
- 1975 emigroval do Francie
- stejně jako Kohout začínal poezií
- *Monology*
 - ženská a mužská psychika
- *Směšné lásky* (1963)
 - soubor povídek z milostného života
 - hravost, nevážnost, komičnost
 - láska jako hra – podoba s libertinismem
 - nezvládnutelnost lidského života
 - povídka *Falešný autostop*
- *Žert* (1967)

- úvod do prvních 20 let totality
- Ludvík Jahn se zamiluje do dívky (oba jsou komunisté), které pak z hecu pošle dopis s protirežimním obsahem. Ten pak „prosákne“ a způsobí Ludvíkovu perzekuci.
- četné retrospektivy, polyfonie(?) - více pohledů z různých POV
- neuchopitelnost existence, vše je relativní, filosofičnost, snovost, iracionálno, komika a ironie
- motivy odpovědnosti za sebe i ostatní
- *Život je jinde*
 - vyšlo v 68 publishers
 - mladík je neschopný se socializovat, je závislý na matce. Pak se z něj ale stane udavač
- *Kniha smíchu a zapomnění, Valčík na rozloučenou*
- *Nesnesitelná lehkost bytí* (1968)
 - nepochopení sama sebe, útěk
 - četné retrospektivy
 - 2 páry – Tomáš&Tereza, „suchar“ Franc&nevázaná Sabina
 - leitmotiv lásky, kýče; protiklady duše-tělo, sex-láska, muž-žena...
- *Nesmrtelnost* (1990)
 - o 3 roky později vydáno česky
 - současná Francie
 - propojení reálna se snovostí, mezi postavami i Goethe a Hemingway
 - Goethe jako 70letý stařík si našel mladou dívku
 - filosofický rozhovor v nebi se

Vladimír Páral (*1932)

- Studoval chemicko-technologickou školu, čemuž se ale nikdy nevěnoval
- záznam člověka v přetechnizované společnosti, ekologické motivy
- hrdinové si jsou odcizení
- často technická povolání hrdinů
- sarkasmus, absurdita, sexuální podtext

Černá pentalogie

- *Veletrh splněných přání*
- *Soukromá vichřice*

- láska pojata jako iluze
- Dva manželské a dva milenecké páry se snaží uniknout stereotypu tím, že si jsou navzájem nevěrni. Nakonec ale zjistí, že jim to nepřináší žádné uspokojení a ustálený život je stejně nejlepší.
- *Katapult*
- *Milenci a vrazi*
 - V domě v Ústí nad Labem se pohybují nájemníci, kteří mají být tříděně rozděleni dle pater. Pak se to ale zvrtné tím, že se celý dům vyspí s opilou ženou z vyššího patra.
- *Profesionální žena*
- *Mladý muž a bílá velryba*
 - poukaz na to, že práce může být životním východiskem; zavděčení se komunistickému režimu
- *Muka obraznosti* (1980)
 - považováno za nejautobiografičtější
 - praxe jednoho inženýra
- *Válka s mnohozvířetem*
 - sci-fi
- *Dekameron 2000 aneb Láska v Praze*

Jáchym Topol (*1962)

- Textař undergroundové skupiny Psí vojáci
- buřičská povaha, možná postmoderna
- básnická sbírka *Miluju tě k zbláznění*
- později próza:
- *Sestra*
 - Z období převratu
 - slang, argot, vulgarismy i spisovný jazyk
 - téma hledání života
 - snovost, fikce & realita
 - román-mýtus
- *Anděl*
 - pražský Anděl
 - zfilmováno – *Anděl exit*

- prostředí té největší spodiny – drogově závislí, sekty...
- Jatek byl dříve poměrně vzdělaný, četl knihy, ale pak začal fetovat. Popisuje svůj šedavý pohled na svět.
- motivy úzkosti, strachu, apatie
- personifikace drogy

Michal Viewegh (*1962)

- Částečně postmoderní texty
- často haněn kritikou za svou podbízivost
- metatextovost, parodie jiných děl
- pohrávání si se žánry
- *Výchova dívek v Čechách*
- *Báječná léta pod psa*
- Mladý spisovatel Kvido se narodí své matce v divadle při představení *Čekání na Godota*.
- Motivy lásky, vztahů,
- *Účastníci zájezdu, Román pro ženy*

Česká poezie 2. pol. 20. st.

- Budovatelská literatura, protinacistická
- básníci tvořící již před válkou (Holan, Hrubín, Nezval, Seifert...) mohli v tvorbě pokračovat a komentují tehdejší dění

Jaroslav Seifert (1901–1986)

- Táhne k prozaizaci, epičnosti
- začíná psát volným veršem, ustupuje proslulá písňovost, narůstá reflexe, tragičnost a smutek
- motivy lásky, ženy
- *Koncert na ostrově,, Halleyova kometa*
- *Býti básníkem*
 - vzpomínky, bilance básníka
- *Morový sloup*
 - v nakladatelství Petlice (založené Vaculíkem) roku 1973
 - reakce na sovětskou okupaci

- motivy lásky, úpadku společnosti, normalizace
- nadhled stáří
- jeden z prvních signatářů Charty 77

Vladimír Holan (1905–1980)

- *Oblouk; Kameni, přicházíš*
- *Bolest; Předposlední verše; Sbohem?*
- Fragmentovanost, tajemství, kontemplativnost

František Hrubín (1910–1971)

- přírodní lyrik
- nostalgčnost, vzpomínky na dětství
- zprvu milostná, meditativní lyrika

Bohuslav Reynek (1892–1971)

- krátké verše
- ovlivněn expresionismem, např. Traklem
- motivy zla, hříchu
- *Rybí Šupiny, Had na sněhu*
- později se obrací ke křesťanským motivům, spiritualistické poezii
- Bůh symbolem bezpečí, biblické motivy, archetypální výjevy
- *Podzimní motýli, Mráz v okně*
- *cenzurován*

Jan Skácel (1922–1989)

- moravské prostředí, motivy přírody, chaotičnosti života, dětství, tradie
- lyrický subjekt spjat s domovem, dětstvím, tradicí...
- spirituální ladění, mravní poselství
- *Kolik příležitostí má růže, Hodina mezi psem a vlkem, Smuténka*

Jan Zahradníček (1905–1960)

- viz také stranu 65
- katolický autor
- apokalyptické obrazy

- *La Saletta*
 - motiv kříže
 - pamflet (?)

Oldřich Mikulášek (1910–1985)

- meditativní poezie
- moravský básník
- návaznost na Máchu a Holana
- kontrasty, střety, paradoxy, napětí
- *Agogh*
- *Šokovaná růže*

Surrealismus

Bohumil Hrabal (1914–1997)

- *Mrtvomat*
- *Bambini di Praga*
- montáže, automatické psaní

Skupiny *Ra*, *Skupina spořilovských surrealistů*

v 1. pol. 20. st. levicový, v 2. pol. ovlivněn existencialismem

Generace května (tzv. Květnáci)

- časopis *Květen*
- „Básníci všedního dne“
- snaha o zachycení běžných radostí a strastí
- oslava práce, ale klidně!
- Jiří Šotola, Josef Brukner, Holub a Florian

Miroslav Holub (1923–1998)

- básník, esejista a imunolog

- ovlivněn neorealismem
- optimistická poezie
- *Achilles a želva, Denní služba*

Miroslav Florian (1931–1996)

- nostalgické básně
- *Pražské sonety, Vidět Neapol, Snubní prsten*

Experimentální (konkrétní) poezie

- Spolupráce s vědou, moderní lingvistikou
- blízkost ke grafice, malířskému umění
- protipól poezie všedního dne

Josef Hiršal & Bohumila Grögerová (1920–2003 & 1921–2014)

- tzv. Gramatické texty
- struktura blízká hudebním partiturám
- intertextovost
- *Job boj*

Jiří Kolář (1914–2002)

- na hraně mezi básnickým a výtvarným
- ódy, litanie, deníky
- *Dny v roce, Roky ve dnech*

Angloamerická poezie 2. pol. 20. st.

- Navazují na 1. pol. 20. st. - Walt Whitman, Elliot, Ezra Pound
- Hippies, Woodstock

Americká

- vliv hudby, bluesu, buddhismu
- Allan Ginsberg, Lawrence Ferlinghetti

Anglická

- centrem anglické Liverpool
 - Adrian Henri, Brian Patten
- spjata s moderní filosofií

Beatles (1960–1970)

- jednoduché texty
- motivy pláže, slunce, lásky...
- první album *Please, please me*

Leonard Cohen, Bob Dylan

- sloučení americké, evropské a hebrejské kultury

Bob Dylan (*1941)

- „Král protestsongů“
- ovlivnil Jimmiho Hendrixe, snad i Jaggera
- kytarista, zpěvák
- tzv. zpěv-nezpěv
- *Tambourine man*

Francouzská poezie

Jacques Prévert (1900–1977)

- „Básnický kronikář pařížského života“
- zaznamenává každodenní jevy pulsujícího velkoměsta
- ovlivněn šansony
- epická, fantazijní tvorba
- důraz na rytmus, zvuky, slovní hříčky
- časté aliterace, enumerace
- sbírka *Slova*
 -

____N_E_Z_A_Ř_A_Z_E_N_O_____

Alexandr Sergejevič Puškin (1799–1837)

- *Evžen Oněgin*
 - 14 jamb
 - tzv. puškinovský jamb (?)

- *Modrý květ*

E. A. Poe (1809–1849)

- Zakladatel hororu, grotesky
- *Vražda v ulici Morgue, Černý kocour, Havran, Zlatý scarabeus*

Jaroslav Hašek (1883–1923)

- *Osudy dobrého vojáka Švejka*
- *Můj obchod se psy*

Irena Dousková (*1964)

- *Hrdý Budžes, Oněgin byl rusák*

Jiří Žáček (*1945)

J. H. Krchovský (*1960)

- vl. jménem Jiří Hásek